

คณะจิตวิทยา

ความสัมพันธ์ระหว่างสถานะการทำงานของมารดากับบทบาททางเพศ
ของลูกสาววัยรุ่นตอนต้น

นางสาวอังคณา เอื้อตระกูลพาณิชย์

โครงการทางจิตวิทยานี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต

สาขาจิตวิทยา

คณะจิตวิทยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2551

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

RELATIONSHIP BETWEEN MATERNAL EMPLOYMENT AND SEX ROLE OF
EARLY ADOLESCENT GIRLS

Miss Angkana Eutrakulpanich

A Senior Project in Psychology Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Bachelor of Science Program in Psychology

Faculty of Psychology

Chulalongkorn University

Academic Year 2008

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อโครงการทางจิตวิทยา

ความสัมพันธ์ระหว่างสถานะการทำงานของมารดา กับ

บทบาททางเพศของลูกสาววัยรุ่นตอนต้น

โดย

นางสาวอังคณา เอื้อตระกูลพานิช

สาขาวิชา

จิตวิทยา

อาจารย์ที่ปรึกษาโครงการทางจิตวิทยาหลัก

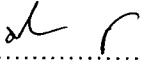
รองศาสตราจารย์ ประไพพรรณ ภูมิวุฒิสาร

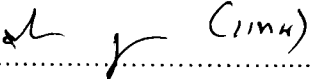
อาจารย์ที่ปรึกษาโครงการทางจิตวิทยาร่วม

ดร.กุลยา พิธิษฐสังฆการ

คณะจิตวิทยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้นับโครงการทางจิตวิทยาฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาบัณฑิต

..... อาจารย์ที่ปรึกษาโครงการทางจิตวิทยาหลัก
(รองศาสตราจารย์ ประไพพรรณ ภูมิวุฒิสาร)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาโครงการทางจิตวิทยาร่วม
(ดร.กุลยา พิธิษฐสังฆการ)

อังกฤษ เอื้อตระกูลพาณิชย์ : ความสัมพันธ์ระหว่างสถานะการทำงานของมารดากับบทบาททางเพศของลูกสาววัยรุ่นตอนต้น (RELATIONSHIP BETWEEN MATERNAL EMPLOYMENT AND SEX ROLE OF EARLY ADOLESCENT GIRLS)

อ.ที่ปรึกษา : รศ.ประไพพรรณ ภูมิวุฒิสาร

อ.ที่ปรึกษาร่วม : ดร.กฤษยา พิสิทธิ์สังฆกร, 58 หน้า

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสถานะการทำงานของมารดากับการรับรู้บทบาททางเพศของลูกสาววัยรุ่นตอนต้น กลุ่มตัวอย่างเป็นวัยรุ่นหญิงตอนต้นที่กำลังศึกษาอยู่ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นจำนวน 202 คน โดยประกอบด้วยกลุ่มที่มารดาประกอบอาชีพ 101 คน และกลุ่มที่มารดาไม่ประกอบอาชีพ 101 คน แบบวัดที่ใช้คือมาตรวัดบทบาททางเพศ สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูลคือ การทดสอบสัดส่วนด้วยไคสแควร์ (Chi-Square Test)

ผลการวิจัยพบว่า

1. ในกลุ่มมารดาที่ไม่ประกอบอาชีพ ไม่พบความสัมพันธ์ระหว่างสถานะการทำงานของมารดากับบทบาททางเพศของลูกสาววัยรุ่น
2. ในกลุ่มมารดาที่ประกอบอาชีพ พบว่าการประกอบอาชีพของมารดามีความสัมพันธ์กับบทบาททางเพศของลูกสาววัยรุ่น โดยพบว่าลูกสาวมีลักษณะบทบาททางเพศแบบ Androgyny มากที่สุด ($p < .05$)

หลักสูตร วิทยาศาสตร์บัณฑิต

สาขาวิชา จิตวิทยา

ปีการศึกษา 2551

ลายมือชื่อนิสิต.....

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม.....

ANGKANA EUTRAKULPANICH: RELATIONSHIP BETWEEN MATERNAL
EMPLOYMENT AND SEX ROLE OF EARLY ADOLESCENT GIRLS.

SENIOR PROJECT ADVISOR : ASSO. PROF. PRAPHAIPHUN
PHOOMVUTHISARN.

SENIOR PROJECT CO-ADVISOR : LECTURER DR. KULLAYA
PISITSUNGKAGARN : 58 pp.

The study examined the relationship between maternal employment and sex role of early adolescent girls. Participants were 202 early adolescent girls studying in Matayom Suksa 1-3. The participants were divided into 2 groups; 101 girls with employed mothers, and 101 girls with unemployed mothers. The instrument used in this study was the Sex Role Inventory. Chi-Square test was utilized for data analysis.

The results suggest that;

1. For the group of early adolescent girls with unemployed mothers, there was no relationship between maternal employment and sex role of the girls
2. For the group of early adolescent girls with employed mothers, relationship between maternal employment and sex role of the girls was shown. The number of Androgyny girls were significantly higher than girls with other types of sex role ($p < .05$).

PROGRAM   PSYCHOLOGY
ACADEMIC YEAR   2008

STUDENT'S SIGNATURE.....*Angkana Eutrakulpanich*
ADVISOR'S SIGNATURE.....*P. Phoomvuthisarn*
CO-ADVISOR'S SIGNATURE.....*P. Phoomvuthisarn*

กิตติกรรมประกาศ

โครงการทางจิตวิทยานี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยความกรุณาช่วยเหลืออย่างยิ่งจาก รองศาสตราจารย์ประไพพรรณ ภูมิวุฒิสาร อาจารย์ที่ปรึกษาโครงการ และ ดร.กฤษา พิสิทธิ์สังฆการ ที่ได้ให้คำปรึกษา แนะนำ ชี้แนะ ตลอดจนตรวจแก้ไขความบกพร่องต่างๆ รวมทั้งความห่วงใย และกำลังใจ ที่มีให้เสมอมาตั้งแต่เขียนโครงร่างโครงการทางจิตวิทยา จนทำโครงการทางจิตวิทยาสำเร็จ ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในพระคุณและความกรุณาของอาจารย์ทั้ง 2 ท่าน จึงขอกราบขอบพระคุณอย่างสูง

ขอกราบขอบพระคุณผู้อำนวยการ รองผู้อำนวยการ และคุณครูฝ่ายแนะแนว โรงเรียนศึกษานารีทุกท่าน ที่ได้ให้ความอนุเคราะห์อนุญาตให้เก็บแบบสอบถามจากนักเรียนที่โรงเรียนนี้ และให้ความช่วยเหลือเป็นอย่างดี อันเป็นประโยชน์แก่ผู้วิจัยในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ทำให้ทำงานอย่างราบรื่น

ขอขอบคุณกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นที่โรงเรียนศึกษานารีทุกคน ที่ให้ความร่วมมือในการวิจัยเป็นอย่างดี

ขอขอบคุณเพื่อนๆ และน้องๆ ในคณะจิตวิทยาทุกคนที่คอยให้กำลังใจ และความช่วยเหลือเป็นอย่างดี โดยเฉพาะน้องเป็ ซึ่งเป็นน้องรหัส น้องสิน และน้องทอง

ขอขอบคุณพี่น้องคริสเตียนทุกคนที่ให้กำลังใจ และอธิษฐานกับพระเจ้าให้ผู้วิจัยทำงานสำเร็จ และขอกราบขอบพระคุณพระเจ้าที่ให้กำลังใจตลอดมา และช่วยเสริมกำลัง เร็วแรง สติปัญญา จนผู้วิจัยทำโครงการนี้สำเร็จ

และขอกราบขอบพระคุณแม่และครอบครัวที่ให้กำลังใจและให้การสนับสนุนแก่ผู้วิจัยในการศึกษาครั้งนี้

อังคณา เอื้อตระกูลพานิช

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญตาราง	ช
สารบัญแผนภูมิ	ฉ
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
แนวคิดและทฤษฎี	3
แนวคิดเกี่ยวกับพัฒนาการวัยรุ่นตอนต้น	3
แนวคิดเกี่ยวกับเพศ	13
แนวคิดเกี่ยวกับบทบาททางเพศ	13
ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดเพศและบทบาททางเพศ	16
ทฤษฎีที่ใช้ในการวิจัย	18
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	26
วัตถุประสงค์	26
ขอบเขตของการวิจัย	27
คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย	27
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	28
บทที่ 2 วิธีดำเนินการวิจัยและวิธีรวบรวมข้อมูล	29
กลุ่มตัวอย่าง	29
เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย	29
การเก็บรวบรวมข้อมูล	36
การวิเคราะห์ข้อมูล	36
บทที่ 3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	37
บทที่ 4 อภิปรายผลการวิจัย	43
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ	45
รายการอ้างอิง	48

สารบัญ(ต่อ)

	หน้า
ภาคผนวก	49
ภาคผนวก ก	50
ภาคผนวก ข	51
ภาคผนวก ค	52
ประวัติผู้เขียน	58

สารบัญตาราง

	หน้า	
ตารางที่		
2	แสดงค่าความเที่ยงของมาตรวัดความเป็นชายและมาตรวัดความเป็นหญิงของกรรณิกา เฉลิมกุล(2535 อ้างถึงใน ฉันทจิต จริยจรูญโรจน์, 2541)	33
3	แสดงค่าความเที่ยงของมาตรวัดความเป็นชายและมาตรวัดความเป็นหญิงของฉันทจิต จริยจรูญโรจน์(2541)	33
4	ยกตัวอย่างค่ามัธยฐานของคะแนนบทบาททางเพศที่แสดงลักษณะความเป็นชายและความเป็นหญิงของฉันทจิต จริยจรูญโรจน์(2541)	35
1	แสดงค่ามัธยฐานของคะแนนบทบาททางเพศที่แสดงลักษณะความเป็นชายและความเป็นหญิงของผู้วิจัย	37
2	แสดงการเปรียบเทียบจำนวนกลุ่มตัวอย่างวัยรุ่นหญิงตอนต้นแบ่งกลุ่มตามสถานะการทำงานของมารดาประกอบด้วยกลุ่มที่มารดาประกอบอาชีพ 101 คน และกลุ่มที่มารดาไม่ประกอบอาชีพ 101 คน ตามบทบาททางเพศทั้ง 4 แบบ	38
3	แสดงการเปรียบเทียบจำนวนกลุ่มตัวอย่างวัยรุ่นหญิงตอนต้นซึ่งเป็นกลุ่มที่มารดาไม่ประกอบอาชีพ 101 คน ตามบทบาททางเพศทั้ง 4 แบบ	39
4	แสดงการเปรียบเทียบจำนวนกลุ่มตัวอย่างวัยรุ่นหญิงตอนต้นซึ่งเป็นกลุ่มที่มารดาประกอบอาชีพ 101 คน ตามบทบาททางเพศทั้ง 4 แบบ	40
5	แสดงการเปรียบเทียบจำนวนในแต่ละกลุ่มบทบาททางเพศทั้ง 4 แบบ โดยเปรียบเทียบเป็นคู่ๆของกลุ่มตัวอย่างวัยรุ่นหญิงตอนต้นซึ่งเป็นกลุ่มที่มารดาประกอบอาชีพ 101 คน	41
6	แสดงจำนวนกลุ่มตัวอย่างวัยรุ่นหญิงตอนต้นจำแนกตามสถานะการทำงานของมารดา	50

สารบัญแผนภูมิ

แผนภูมิที่	หน้า
1	34

แสดงการแปลผลคะแนนบทบาททางเพศโดยเทคนิคการแบ่งกลุ่มจาก
คำมัชฐานของกรรณิกา เฉลิมกุล(2535 อ้างถึงใน ฉันทจิต จริชจรูญโรจน์, 2541)

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

Lamp (1981 cities in Grusec & Lytton, 1988 อ้างถึงใน สุคา ชั้นไพศาลศิลป์, 2543) กล่าวว่า ครอบครัวมีความสำคัญอย่างมากในการเลี้ยงดูบุตร ครอบครัวเป็นสถาบันแรกที่หล่อหลอมให้เด็กมีคุณภาพและศักยภาพที่ดีต่อไปในอนาคต โดยเฉพาะบทบาทการอบรมเลี้ยงดูบุตรของพ่อแม่ พ่อแม่ถือเป็นแบบอย่าง (models) และสร้างสิ่งแวดล้อมให้แก่อุปกรณ์ และพิมพ์ (imprinted) แบบอย่างเหล่านั้นลงในสมองของลูกของตนเอง รวมทั้งทัศนคติ พฤติกรรม ตลอดจนอารมณ์ทุกอย่าง ซึ่งสิ่งเหล่านั้นจะสะท้อนออกมาเป็นบุคลิกภาพของเด็ก (สุรินทร์ ธนโกไสย, 2521 อ้างถึงใน ศรีชัย คำวิสุทธิ, 2525 อ้างถึงใน สุคา ชั้นไพศาลศิลป์, 2543) Freud (1965 อ้างถึงใน สุคา ชั้นไพศาลศิลป์, 2543) กล่าวว่า บุคลิกภาพของเด็กนั้นจะเกิดขึ้นในช่วงระยะต้นๆของชีวิตและมีการพัฒนาบุคลิกภาพขึ้นมาเป็นแบบฉบับของเขา โดยเฉพาะและมีผลไปตลอดชีวิต Freud เชื่อว่า เด็กมีการถอดแบบบุคลิกภาพจากพ่อแม่เพศเดียวกับเด็ก โดยเฉพาะการถอดแบบบทบาททางเพศ (sex role identification) เช่น เด็กชายจะเลียนแบบพฤติกรรมของพ่อ ในขณะที่เด็กหญิงจะเลียนแบบพฤติกรรมของแม่ซึ่งระยะของเด็กที่มีการถอดแบบบทบาททางเพศอยู่ในระยะของ phallic stage ซึ่งนับว่าเป็นการเริ่มต้นการเรียนรู้บทบาททางเพศของเด็ก (สุคา ชั้นไพศาลศิลป์, 2543)

การเรียนรู้บทบาททางเพศของเด็กได้พัฒนาต่อเนื่องตั้งแต่เกิด โดยถูกระบุว่าเป็นเด็กหญิงหรือเด็กชาย และเริ่มที่จะมองเห็นความแตกต่างระหว่างเพศ (sex difference) โดยเริ่มตระหนักว่าตนเองเป็นเพศหญิงหรือเพศชาย นอกจากนี้เด็กจะเริ่มเรียนรู้รูปแบบบทบาททางเพศ (sex role) ได้จากการรวบรวมลักษณะคุณสมบัติและพฤติกรรมต่างจากการสังเกตบุคคลที่อยู่รอบข้าง โดยเฉพาะพ่อแม่ แล้วนำมาปฏิบัติให้เหมาะสมกับเพศของตนตามที่สังคมได้กำหนด และเกิดเป็นเอกลักษณ์บทบาททางเพศ (sex role identity) (สุคา ชั้นไพศาลศิลป์, 2543)

Bem (1981 อ้างถึงใน สุคา ชั้นไพศาลศิลป์, 2543) กล่าวว่า ลักษณะความเป็นชายและลักษณะความเป็นหญิงต่างเป็นอิสระต่อกัน กล่าวคือ บุคคลคนหนึ่งอาจมีลักษณะความเป็นหญิงและลักษณะความเป็นชายสูงทั้งคู่ หรืออาจมีลักษณะความเป็นหญิงสูง หรือลักษณะความเป็นชายสูงอย่างใดอย่างหนึ่งในตัวบุคคลก็ได้ ดังนั้น Bem จึงแบ่งบุคคลตามรูปแบบบทบาททางเพศได้เป็น 4 กลุ่ม คือกลุ่มที่มีลักษณะความเป็นชายและลักษณะความเป็นหญิงสูงทั้งคู่ (androgyny) กลุ่มที่มีลักษณะความเป็นหญิง

สูง (feminine) กลุ่มที่มีลักษณะความเป็นชายสูง (masculine) และกลุ่มที่มีลักษณะความเป็นชายและลักษณะความเป็นหญิงต่ำทั้งคู่ (undifferentiate) ลักษณะความเป็นหญิงจะเป็นคุณลักษณะที่ผู้หญิงมีคุณสมบัติหรือพฤติกรรมบางอย่างมากกว่าผู้ชาย ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่เหมาะสมกับความเป็นผู้หญิง เช่น ความสุภาพนุ่มนวล ความอ่อนโยน ความเมตตากรุณา เป็นต้น ส่วนลักษณะความเป็นชายจะเป็นคุณลักษณะที่ผู้ชายมีคุณสมบัติหรือพฤติกรรมบางอย่างมากกว่าผู้หญิงซึ่งเป็นพฤติกรรมที่เหมาะสมกับความเป็นผู้ชาย เช่น ความทะเยอทะยาน ความเป็นผู้นำ การแข่งขัน เป็นต้น ส่วนลักษณะความเป็นชายและความเป็นหญิงสูงทั้งคู่จะมีลักษณะความเป็นอิสระ กล้าแสดงออกอย่างเหมาะสมซึ่งเป็นลักษณะทางบวกของความเป็นชายและในขณะเดียวกันก็สามารถให้ความรัก ความอบอุ่นแก่ผู้อื่นได้ ซึ่งเป็นลักษณะทางบวกของความเป็นหญิง

ในสังคมหนึ่งๆผู้ชายและผู้หญิง จะได้รับการคาดหวังให้มีลักษณะและบทบาทที่แตกต่างกันไป ตามการเปลี่ยนแปลงของยุคสมัย ในสมัยก่อนสังคมกำหนดบทบาทความเป็นชายไว้ว่าจะต้องเป็นผู้นำ กล้าหาญ ในขณะที่ผู้หญิงเป็นผู้ตามดังคำพังเพยที่ว่า “ชายเป็นช้างเท้าหน้า หญิงเป็นช้างเท้าหลัง” ซึ่งอำนาจภายในครอบครัวจะตกเป็นของสามีแต่เพียงฝ่ายเดียว แต่จากสภาพสังคมและเศรษฐกิจในปัจจุบันนี้ สังคมเปิดโอกาสให้ผู้หญิงมีการศึกษาสูงทัดเทียมผู้ชาย ทำให้ผู้หญิงรู้สึกว่าตัวเองมีคุณค่า การทำงานของหญิงบางครั้งอาจไม่ใช่เหตุผลทางเศรษฐกิจ แต่อาจเป็นเพราะศักดิ์ศรีและความมีเกียรติที่ได้รับจากการทำงานนั่นเอง ส่วนเหตุผลทางเศรษฐกิจที่ผู้หญิงต้องทำงานเป็นเพราะว่าถ้าผู้ชายทำงานฝ่ายเดียว รายได้ในครอบครัวอาจไม่เพียงพอกับรายจ่ายจึงต้องช่วยกันหารายได้มาเลี้ยงครอบครัว ดังนั้น ภาพพจน์ของสถาบันครอบครัวในปัจจุบันจึงมีความเหลื่อมล้ำในบทบาทระหว่างชายและหญิงลดลง มีความเสมอภาค (Egalitarianism) มากขึ้น และมีการแสดงบทบาทร่วมกันระหว่างสามีภรรยา โดยเฉพาะบทบาทร่วมในการหาเลี้ยงครอบครัว (Co-Provider Role) ตลอดจนบทบาทอื่นๆในครอบครัวที่เคยเป็นหน้าที่ของภรรยาแต่สามีเข้ามามีส่วนร่วมแบ่งเบาภาระมากขึ้น (ฉันทจิต จริยจรรยาโรจน์, 2541) ✓

บุคคลที่มีบทบาททางเพศตรงตามเพศ (sex typed) จะมีขีดจำกัดของพฤติกรรมมากเพราะยึดถือกฎเกณฑ์ที่สังคมกำหนดไว้เป็นแนวปฏิบัติ ซึ่งต่างจากบุคคลที่มีลักษณะความเป็นชายสูงและมีลักษณะความเป็นหญิงสูงด้วยในคนๆเดียวกัน (Androgyny) ซึ่งบุคคลกลุ่มนี้มักไม่คำนึงถึงกฎเกณฑ์หรือความคาดหวังของสังคมและพบว่าบุคคลที่มีบทบาทแบบแอนโดรจีนี (Androgyny) จะมีการปรับตัว และมีความยืดหยุ่นในการตอบสนองต่อสภาพการณ์ได้ดีกว่าบทบาททางเพศแบบอื่น (Binion, 1990 อ้างถึงใน ฉันทจิต จริยจรรยาโรจน์, 2541) สามีและภรรยา นอกจากจะมีบทบาทตามเพศของตน

แล้ว ยังมีการสลับบทบาทกันได้ หมายถึง สามีก็สามารถแสดงบทบาทของภรรยาได้ เช่น ช่วยภรรยาทำงานบ้าน ดูแลอบรมบุตร เป็นต้น และภรรยาก็สามารถแสดงบทบาทของสามีได้ เช่น ช่วยสามีในการตัดสินใจเรื่องต่างๆภายในบ้าน มีความเข้มแข็งอดทน เป็นต้น (ฉันทจิต จริยจรรยาโรจน์, 2541)

วัยรุ่นตอนปลายจะค้นหาเอกลักษณ์แห่งตน (Erikson, 1963 อ้างถึงใน ประไพพรรณ ภูมิวุฒิสาร, 2549) วัยรุ่นจะเป็นช่วงวัยที่เรียนรู้บทบาทหน้าที่ ทักษะคติ ค่านิยมในสังคมผู้ใหญ่ เพื่อเป็นแนวทางที่จะปฏิบัติตนในอนาคต (ประไพพรรณ ภูมิวุฒิสาร, 2549) การค้นหาเอกลักษณ์นี้เป็นกระบวนการต่อเนื่องของพัฒนาการ (Erikson, 1963 อ้างถึงใน ประไพพรรณ ภูมิวุฒิสาร, 2549) การค้นหาเอกลักษณ์เป็นขบวนการที่สำคัญคือ ผู้ที่มีการค้นหาเอกลักษณ์ได้และเป็นไปตามที่สังคมยอมรับ จะมีความเชื่อมั่นในตนเองและมีลักษณะที่เป็นของตน ส่วนผู้ที่ไม่สามารถค้นหาเอกลักษณ์แห่งตนได้ จะมีลักษณะไม่รู้จักตนเอง อ่อนแอ ไม่เชื่อมั่นในตนเอง จนในที่สุดไม่สามารถจะจับทางที่ถูกต้องเหมาะสมกับตนในการดำเนินชีวิตต่อไปในอนาคต (ประไพพรรณ ภูมิวุฒิสาร , 2549)

วัยรุ่นตอนปลายจะต้องพัฒนาบทบาททางเพศของตนเอง (ประไพพรรณ ภูมิวุฒิสาร , 2549) เช่นเดียวกับการค้นหาเอกลักษณ์ บทบาททางเพศนี้เด็กจะพัฒนาส่วนหนึ่งจากการได้เห็นตัวแบบ โดยเฉพาะตัวแบบที่เป็นบุคคลใกล้ชิดนั้นก็คือ พ่อหรือแม่นั่นเอง

ถึงแม้ว่าการศึกษาคั้งนี้เป็นการศึกษาวัยรุ่นตอนต้น มิใช่วัยรุ่นตอนปลาย แต่ประสบการณ์ในวัยรุ่นตอนต้นเป็นรากฐานที่สำคัญของการค้นหาเอกลักษณ์ในวัยรุ่นตอนปลาย

แนวคิด และทฤษฎี

แนวคิดเกี่ยวกับพัฒนาการวัยรุ่นตอนต้น

ประไพพรรณ ภูมิวุฒิสาร (2549) วัยรุ่น แบ่งเป็น 3 ระยะด้วยกัน

1. Early Adolescent (13-15 ปี) วัยรุ่นตอนต้น อยู่ในช่วงมัธยมศึกษาตอนต้น
2. Middle Adolescent (15-18 ปี) วัยรุ่นตอนกลาง อยู่ในช่วงมัธยมศึกษาตอนปลาย
3. Late Adolescent (18-21 ปี) วัยรุ่นตอนปลาย อยู่ในระดับอุดมศึกษา

พัฒนาการทางร่างกายของวัยรุ่นตอนต้น

การเปลี่ยนแปลงทางร่างกายได้รับอิทธิพลหลักจากขบวนการบรรลุมิติภาวะของแต่ละคน ซึ่งถูกกำหนดโดยพันธุกรรมแต่กำเนิด การเปลี่ยนแปลงทางร่างกายมีผลมาจากการเปลี่ยนแปลงของระบบต่อมไร้ท่อและฮอร์โมน โดยทั่วไประยะวัยรุ่นจะเริ่มตั้งแต่มีการเปลี่ยนแปลงทางเพศ และจะอยู่นานแค่ไหนขึ้นอยู่กับโครงสร้างของสังคม (ประไพพรรณ ภูมิวุฒิสาร, 2549)

Biihler (1935 อ้างถึงใน ประไพพรรณ ภูมิวุฒิสาร, 2549) กล่าวว่า “Negative phase”

เป็นระยะของวัยรุ่น

ระยะเริ่มรุ่น (Puberty) คือระยะวัยรุ่น

Pubertus = Age of manhood คือวัยของการเริ่มเป็นผู้ใหญ่

Hurlock (1973 อ้างถึงใน ประไพพรรณ ภูมิวุฒิสาร, 2549) แบ่งเป็น 3 ระยะด้วยกัน คือ

1. Prepubescent Stage คือระยะก่อนการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายในวัยรุ่น อยู่ในช่วงประถมศึกษาปีที่ 5 ถึง 6
2. Pubescent Stage คือระยะที่เกิดการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายในวัยรุ่น อยู่ในช่วงมัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึง 2
3. Postpubescent Stage คือระยะหลังการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายในวัยรุ่น อยู่ในช่วงอายุ 15 ปีขึ้นไป

ระยะเริ่มรุ่น (Puberty) นำมาซึ่งสิ่งต่างๆ คือ doubt, fear, anxiety Puberty เป็นระยะของการเติบโตอย่างรวดเร็วเพื่อเข้าสู่การบรรลุวุฒิภาวะทางร่างกาย ซึ่งเป็นผลมาจากพันธุกรรม, hormone (ฮอร์โมน), endocrine gland (ต่อมไร้ท่อ) และ weight (น้ำหนัก) fat (ไขมัน) leptin (มวลสาร) (ประไพพรรณ ภูมิวุฒิสาร, 2549)

Hormone คือสารเคมีที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย ซึ่งถูกหลั่งจาก endocrine gland (ต่อมไร้ท่อ) เข้ามาในกระแสโลหิตที่มีที่สำคัญ ได้แก่

1. Androgen – main class of male sex hormone คือ สารเคมีที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายที่มีมากในเพศชาย
2. Estrogen – main class of female sex hormone คือ สารเคมีที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายที่มีมากในเพศหญิง (ประไพพรรณ ภูมิวุฒิสาร, 2549)

Testosterone เป็น Androgen มีบทบาทต่อพัฒนาการด้านร่างกายของวัยรุ่นชาย รวมถึงพัฒนาการ external genitals การเปลี่ยนแปลงของเสียง และการเพิ่มความสูง (Hiort, 2002 อ้างถึงใน ประไพพรรณ ภูมิวุฒิสาร, 2549)

Estradiol เป็น Estrogen มีบทบาทต่อการเข้าสู่ระยะ puberty ของเพศหญิง รวมทั้งการเพิ่มขนาดของหน้าอก พัฒนาการของมดลูก การเปลี่ยนของกระดูก (ประไพพรรณ ภูมิวุฒิสาร, 2549)

ทั้งหญิงและชายจะมีการเพิ่มของ hormone ทั้ง 2 เมื่อเข้าสู่ Puberty แต่ในระดับที่ไม่เท่ากัน โดยชายจะเพิ่ม Testosterone มากกว่า Estradiol ส่วนในเพศหญิงจะมีการเพิ่ม Estradiol มากกว่า Testosterone (ประไพพรรณ ภูมิวุฒิสาร, 2549)

ลักษณะทางเพศที่เปลี่ยนแปลงไปในวัยรุ่น

1. Primary sex Characteristics – reproductive organ คือ การเปลี่ยนแปลงของ อวัยวะเพศ ที่เกี่ยวกับการผลิตเผ่าพันธุ์ มดลูกในเพศหญิง อัณฑะในเพศชาย
2. Secondary sex Characteristics คือ การเปลี่ยนแปลงที่แสดงความเป็นหนุ่มสาว เช่น สิว ขน หน่อก เสียงแหบ ห้าว เป็นการเปลี่ยนแปลงที่ไม่เกี่ยวกับการสืบพันธุ์ (ประไพพรรณ ภูมิวุฒิสาร, 2549)

Van Goozen (1988 อ้างถึงใน ประไพพรรณ ภูมิวุฒิสาร, 2549) พบว่าการมีระดับ Androgen สูงจะมีความสัมพันธ์กับการเกิดพฤติกรรมรุนแรงและเป็นปัญหาในเด็กผู้ชาย

Angold (1999 อ้างถึงใน ประไพพรรณ ภูมิวุฒิสาร, 2549) ศึกษาพบว่าในผู้หญิงที่มีระดับของ Estrogen สูง จะสัมพันธ์กับ Depression (ซึมเศร้า) ในเด็กหญิงวัยรุ่น

Sarigiani & Peterson (2000 อ้างถึงใน ประไพพรรณ ภูมิวุฒิสาร, 2549) พบว่าการเปลี่ยนแปลงร่างกายในช่วงวัยรุ่นมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางด้านจิตใจ

พัฒนาการทางอารมณ์ของเด็กวัยรุ่นตอนต้น

อารมณ์ของวัยรุ่นมีลักษณะ Emotional Turmoil (Hall, 1904 อ้างถึงใน ประไพพรรณ ภูมิวุฒิสาร, 2549) หรือ storm & stress นั่นคือ มีอารมณ์ขึ้นๆลงๆ ไม่มั่นคง (ประไพพรรณ ภูมิวุฒิสาร, 2549)

Rosenblum & Luwis (2003 อ้างถึงใน ประไพพรรณ ภูมิวุฒิสาร, 2549) พบว่าวัยรุ่นตอนต้นเท่านั้นที่มีอารมณ์แบบนี้อย่างเด่นชัด และเกิดขึ้นบ่อย

Steinberg & Levine (1997 อ้างถึงใน ประไพพรรณ ภูมิวุฒิสาร, 2549) กล่าวว่า อารมณ์จะเป็นอย่างไรขึ้นอยู่กับสถานการณ์รอบตัววัยรุ่น

Reed Larson & Maryse Richards (1994 อ้างถึงใน ประไพพรรณ ภูมิวุฒิสาร, 2549) พบว่าวัยรุ่นจะมีอารมณ์รุนแรงมากกว่าพ่อแม่ จากการดูบันทึกพบว่าวัยรุ่นจะบันทึกว่า very happy (มี

ความสุขมาก) มากกว่าพ่อแม่ 5 เท่า และ very sad (เสียใจมาก) มากกว่าพ่อแม่ 3 เท่า ซึ่งแสดงให้เห็นว่าวัยรุ่นมีอารมณ์ขึ้นๆลงๆ

Larson & Lampman – Petraitis (1989 อ้างถึงใน ประไพพรรณ ภูมิวุฒิสาร, 2549) พบว่าเด็กประถมศึกษาปีที่ 5 ถึง มัธยมศึกษาปีที่ 3 จะมีอารมณ์ลดลง 50% ของการบ่งบอกว่า very happy (มีความสุขมาก) และยังพบอีกว่า ช่วง preadolescent (วัยรุ่นตอนต้น)จะมี negative emotion (อารมณ์ทางลบ) มากกว่าวัยรุ่นทั่วไป

เป็นเรื่องธรรมดาที่วัยรุ่นตอนต้นจะมีอารมณ์ขึ้นๆลงๆ วัยรุ่นส่วนมากจะมีอารมณ์แบบนี้เพื่อจะเป็นผู้ใหญ่ที่สมบูรณ์ แต่ก็มียุวชนบางคนที่มีอารมณ์ทางลบรุนแรงอาจนำไปสู่ปัญหาพฤติกรรม เช่น ความซึมเศร้าในเพศหญิง (Nolen-Hoeksema, 2004 อ้างถึงใน ประไพพรรณ ภูมิวุฒิสาร, 2549)

ในวัยรุ่นจะมีการเพิ่ม negative emotion (อารมณ์ทางลบ) แต่นักวิจัยส่วนใหญ่สรุปว่าอิทธิพลทางสภาพแวดล้อมจะมีมากกว่าอิทธิพลของ hormone (ฮอร์โมน) เช่น ความเครียด, แบบแผนการกิน, sexual activity (กิจกรรมทางเพศ), social relationship (ความสัมพันธ์ทางสังคม) เป็นต้น (ประไพพรรณ ภูมิวุฒิสาร, 2549)

Brook – Gunn & Warren, 1989 อ้างถึงใน ประไพพรรณ ภูมิวุฒิสาร, 2549 พบว่าปัจจัยทางสังคมจะมีอิทธิพลมากกว่าปัจจัยด้าน hormone (ฮอร์โมน) 2-4 เท่าในเรื่องความโกรธและความซึมเศร้า ในเด็กหญิงวัยรุ่น

สรุปว่าทั้งฮอร์โมนและสภาพแวดล้อมมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางอารมณ์ของวัยรุ่น ดังนั้นความสามารถในการจัดการอารมณ์เป็นสิ่งสำคัญ ซึ่งเราเรียกว่าความฉลาดทางอารมณ์ (emotional intelligence) (ประไพพรรณ ภูมิวุฒิสาร, 2549)

ในช่วงวัยรุ่น เด็กจะเริ่มตระหนักว่าการแสดงอารมณ์รุนแรงจะทำให้ตนเองหรือผู้อื่นรู้สึกไม่ดี วัยรุ่นจึงเรียนรู้ที่จะปรับอารมณ์ มีการแสดงออกดีขึ้น รู้จักควบคุมอารมณ์ รู้ว่าการสื่อสารทางอารมณ์มีผลต่อการสร้างสัมพันธภาพกับผู้อื่น (Saarni, 1999 อ้างถึงใน ประไพพรรณ ภูมิวุฒิสาร, 2549)

การเพิ่มความสามารถความคิดความเข้าใจ และการตระหนักรู้ จะทำให้วัยรุ่นรับมือกับสภาพที่ขึ้นๆลงๆได้ ซึ่งถ้าจัดการกับอารมณ์ไม่ได้ก็จะซึมเศร้า โกรธ มีการแสดงออกทางอารมณ์ไม่ดีซึ่งอาจนำไปสู่ปัญหาต่างๆ (ประไพพรรณ ภูมิวุฒิสาร, 2549)

พัฒนาการทางสติปัญญาของเด็กวัยร่นตอนต้น

Piaget กล่าวว่า ความสามารถทางเชาว์ปัญญา (Intelligence) คือ ความสามารถในการปรับตัวในสภาพแวดล้อม (ประไพพรรณ ภูมิวุฒิสาร, 2549)

ทฤษฎีพัฒนาการทางปัญญาของ Piaget

Piaget (อ้างถึงใน กุลยา พิสิษฐ์สังฆการ, 2550) กล่าวว่า พัฒนาการทางปัญญาช่วยให้มนุษย์ปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมได้ราบรื่นยิ่งขึ้น

การปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อม (Adaptation) ต้องอาศัย

1. Assimilation คือ การทำความเข้าใจสถานการณ์ใหม่บนพื้นฐานของความรู้เดิมที่มี
2. Accommodation คือ การเรียนรู้ที่จะปรับเปลี่ยนความรู้เดิมที่มี เนื่องจากความรู้นั้นไม่สามารถใช้ทำความเข้าใจสถานการณ์ใหม่ได้

ผลลัพธ์ของการปรับตัวก่อให้เกิดเป็น Schema (โครงสร้างทางปัญญา) ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมยิ่งขึ้น และ Equilibration (ความสมดุล)

ลำดับขั้นของพัฒนาการทางปัญญา มี 4 ขั้น คือ

1. Sensorimotor stage อยู่ในช่วงอายุ 0 ถึง 2 ปี ทารกเรียนรู้โลกผ่านประสาทสัมผัส (senses) และการกระทำ (action) ทารกพัฒนาจากการใช้ reflex (ปฏิกิริยาสะท้อน) มาเป็นการใช้ความคิด (reflect)
2. Preoperational stage อยู่ในช่วงอายุ 2 ถึง 7 ปี เด็กมีความสามารถในการใช้สัญลักษณ์ สัญลักษณ์ที่ใช้อาจมีรูปแบบของ Symbol หรือ Sign
3. Concrete-operational stage อยู่ในช่วงอายุ 7 ถึง 11 ปี เด็กสามารถทำปฏิบัติการต่างๆ (Operation) ทางความคิดกับสิ่งที่เป็นรูปธรรมได้ แต่ยังมีข้อจำกัดในการคิดแบบนามธรรม แล้วเด็กยังมีความเข้าใจเรื่องการอนุรักษ์ คือ เด็กใช้เหตุผลทำความเข้าใจว่าแม้วัตถุจะเปลี่ยนไปแต่คุณสมบัติต่างๆของวัตถุจะไม่เปลี่ยนไปด้วย (หากไม่ได้ทำการเปลี่ยนแปลงคุณสมบัติต่างๆเหล่านี้)
4. Formal-operational stage อยู่ในช่วงอายุ 11 ปีขึ้นไป ซึ่งวัยร่นตอนต้นอยู่ในขั้นพัฒนาการนี้ ขั้นพัฒนาการนี้เป็นลำดับพัฒนาการทางปัญญาขั้นสูงสุดตามมุมมองของ

Piaget ใช้นำความรู้ความชำนาญเกี่ยวกับสัญลักษณ์ไปผนวกความรู้ใน Concrete-operational stage เพื่อใช้คิดถึงสิ่งที่เป็นนามธรรมได้อย่างเป็นระบบระเบียบ

Piaget ศึกษาพัฒนาการทางด้านเซาว์ปัญญาของเด็กวัยรุ่นและยังแบ่งระดับพัฒนาการทางเซาว์ปัญญาของเด็กวัยรุ่นเป็น 2 ระยะย่อยด้วยกันคือ ระยะแรกจะเป็นระยะเมื่อเด็กเข้าสู่วัยรุ่นใหม่ๆ (11-15 ปี) ระยะนี้เด็กจะแสดงความสามารถในการแก้ปัญหาอย่างมีเหตุผล และสามารถคิดในเชิงนามธรรมได้ แต่ยังไม่สามารถแสดงออกถึงความสามารถนี้อย่างเต็มที่ จนเด็กเข้าสู่ระยะวัยรุ่นตอนกลาง (ประมาณ 15 ปีขึ้นไป) เด็กจึงสามารถแสดงถึงความคิดในเชิงนามธรรมและแสดงความสามารถในการแก้ปัญหาอย่างมีเหตุผลและใช้เหตุผลเชิงตรรกวิทยา (ประไพพรรณ ภูมิวุฒิสาร, 2549)

ทฤษฎี Contextual ของ Vygotsky

Vygotsky ให้ความสำคัญอย่างมากกับบทบาทของสังคมวัฒนธรรมในการกำหนดแนวทางและส่งเสริมพัฒนาการของเด็ก เด็กนับเป็น Apprentice (ผู้เรียนรู้) ซึ่งจะเรียนรู้ฝึกงานที่สังคมวัฒนธรรมให้ความสำคัญ พัฒนาการจะเกิดขึ้นเมื่อเด็กร่วมกับผู้ปกครองหรือเพื่อนที่มีความรู้มากกว่า (More skilled collaborators) ทำกิจกรรมทางปัญญาที่มีความซับซ้อนกว่าพัฒนาการทางปัจจุบันของเด็กในระดับที่เหมาะสม (Zone of Proximal Development) คือไม่ยากจนเด็กไม่เข้าใจหรือไม่ง่ายจนเด็กหมดความสนใจ ระหว่างการทำกิจกรรมนั้น เด็กจะสังเกตการณ์กระทำ การแก้ปัญหาของ collaborators (ผู้ปกครองหรือเพื่อน) ที่มีพัฒนาการทางปัญญาสูงกว่า และนำเอารูปแบบการกระทำ การแก้ปัญหาเหล่านั้นมาใช้ ก่อให้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาการทางปัญญาของตนเองต่อไป โดยการเริ่มกิจกรรมดังกล่าวอาจเรียกได้ว่า Scaffolding พัฒนาการทางปัญญาเกิดขึ้นเมื่อเด็กก้าวจากระดับที่ตนเป็นอยู่ผ่าน Zone of Proximal Development (หรือระดับของพัฒนาการที่เกิดจากปฏิสัมพันธ์กับผู้ที่มีความรู้มากกว่า) ไปยังระดับที่เด็กอาจพัฒนาสืบเนื่องต่อไปได้ (กุลยา พิสิษฐ์สังฆการ, 2550)

พัฒนาการทางสังคมของเด็กวัยรุ่นตอนต้น

อิทธิพลของพ่อแม่

เมื่อเด็กเข้าสู่วัยรุ่น จะเริ่มมีความขัดแย้งกับแม่อย่างเห็นได้ชัด โดยเฉพาะความขัดแย้งเรื่องความคาดหวังของพ่อแม่ พ่อแม่จะเห็นการเปลี่ยนแปลงจากการที่วัยรุ่นเป็นเด็กที่เชื่อฟังไปสู่การตั้งคำถาม ไม่เชื่อฟัง หรือการทำพฤติกรรมตรงข้ามที่พ่อแม่กำหนดไว้ ซึ่งส่วนใหญ่พ่อแม่รับมือไม่ได้จึงทำให้เกิดความขัดแย้ง หน้าที่ของพ่อแม่ที่สำคัญคือ สอนลูกให้รู้จักจัดการกับอารมณ์ของตนเอง ซึ่งเหมือนจัดการชีวิตให้วัยรุ่น (ประไพพรรณ ภูมิวุฒิสาร, 2549)

Parke & Buriel (1988 อ้างถึงใน ประไพพรรณ ภูมิวุฒิสาร, 2549) พ่อแม่มีบทบาทสำคัญในการจัดโอกาสที่จะช่วยให้วัยรุ่นพัฒนาในด้านต่างๆ โดยเฉพาะด้านสัมพันธภาพทางสังคม

นอกจากนี้ยังสอนถึงวิธีการดำรงชีวิต การแต่งตัว สุขอนามัย ให้คำปรึกษาเกี่ยวกับทางเลือกต่างๆ ในสังคม เช่น กิจกรรม เพื่อน (ประไพพรรณ ภูมิวุฒิสาร, 2549)

Patterson & Stouthamer, Loeber (1984 อ้างถึงใน ประไพพรรณ ภูมิวุฒิสาร, 2549) ศึกษาพบว่าเด็กที่ขาดการให้คำปรึกษาจากพ่อแม่จะเกี่ยวข้องกับพฤติกรรม juvenile delinquency (อันธพาล)

พ่อแม่จะมีอิทธิพลมากต่อพฤติกรรมทั้งความคิดและการกระทำของวัยรุ่น แต่ระยะวัยรุ่นมักมีการขัดแย้งกับพ่อแม่ โดยเฉพาะความอยากเป็นอิสระของวัยรุ่นเอง (ประไพพรรณ ภูมิวุฒิสาร, 2549)

Freud กล่าวถึงในทฤษฎีจิตวิเคราะห์ว่า พ่อแม่ที่ลงโทษรุนแรง เด็กจะไม่จดจำแบบอย่างรวมทั้งรู้สึกเกลียดชังพ่อแม่ด้วย ซึ่งจะเกิดการต่อต้านทัศนคติ กำนินยม ของพ่อแม่และมีผลต่อการมีพฤติกรรมที่ดีในสังคมด้วย (ประไพพรรณ ภูมิวุฒิสาร, 2549)

Sears, Maccoby & Levin (1957) อ้างถึงใน Alpert, 1965 อ้างถึงใน ประไพพรรณ ภูมิวุฒิสาร, 2549) กล่าวถึงในทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมว่า พ่อแม่ควรเน้นเทคนิคในการสร้างระเบียบวินัย และเน้น Observational Learning (การเรียนรู้จากการสังเกต) เพราะฉะนั้นการอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่จะมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของเด็กมาก

Coppersmith (1967) & Elder (1963, 1968) อ้างถึงใน ประไพพรรณ ภูมิวุฒิสาร, 2549) กล่าวว่า พ่อแม่ที่ให้ความรักอย่างเสมอต้นเสมอปลายกับวัยรุ่น จะทำให้วัยรุ่นมีความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น มีความมั่นใจในเอกลักษณ์แห่งตน และภูมิใจในตนเอง

Weiner (1970), Kagan & Moss (1962) อ้างถึงใน ประไพพรรณ ภูมิวุฒิสาร, 2549) กล่าวว่า พ่อแม่เกลียดชังลูกจะทำให้เด็กมีปัญหาการเรียน ปัญหาทางอารมณ์ มีพฤติกรรมเป็นปัญหา มีความสัมพันธ์กับผู้อื่นไม่ดี

Kagan & Moss (1962) อ้างถึงใน ประไพพรรณ ภูมิวุฒิสาร, 2549) กล่าวว่า พ่อแม่เข้มงวดจะทำให้เด็กขาดความกระตือรือร้น ขาดความคิดสร้างสรรค์ ขาดความยืดหยุ่นในการแก้ปัญหาและเรียนไม่ดี

Kagan & Moss (1962) อ้างถึงใน Hoffman 1970 อ้างถึงใน ประไพพรรณ ภูมิวุฒิสาร, 2549) พบว่า พ่อแม่เข้มงวดและให้ความรัก จะทำให้เด็กเรียบร้อย ชอบทำตามกลุ่มเพื่อน ไม่เป็นอิสระ

Mc Cord & Mc cord & Zola (1959 อ้างถึงใน ประไพพรรณ ภูมิวิฑิตสาร, 2549) กล่าวว่า พ่อแม่ที่ปฏิเสธเด็ก (Rejected) จะนำไปสู่ความคับข้องใจและก้าวร้าว

Baumrind (1967, 1971 อ้างถึงใน กุลยา พิสิทธิ์สังฆการ, 2550) กำหนดรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูในครอบครัว 3 รูปแบบ คือ

1. Authoritarian Parenting (แบบเผด็จการ) ให้ความสำคัญต่อความต้องการของพ่อแม่ ซึ่งกำหนดกฎเกณฑ์เข้มงวด และบังคับใช้กฎเกณฑ์ด้วยการข่มขู่และการลงโทษ พ่อแม่ห่างเหินไม่แสดงความรักต่อลูก

พ่อแม่กำหนดกฎเกณฑ์ชัดเจน ไม่ค่อยยอมรับฟังความคิดเห็นของลูก พ่อแม่ต้องการมีอำนาจ เอาอำนาจเป็นตัวตั้ง

ลูกจะวิตกกังวลไม่มีความสุขและมีปัญหาในการปรับตัว โดยใช้ความรุนแรงในการแก้ปัญหา ขาดความเป็นตัวของตัวเอง ฟังฟังผู้อื่น ไม่กล้าทำสิ่งใหม่ๆ ไม่สู้งาน

ลูกไม่มั่นใจในตนเองเพราะพ่อแม่กำหนดมาตลอด ขาดโอกาสในการฝึกเป็นตัวของตัวเอง

2. Authoritative Parenting (แบบประชาธิปไตย) พ่อแม่กำหนดกฎเกณฑ์ให้ลูกอย่างชัดเจนและมีเหตุผล โดยสนับสนุนให้ลูกมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ เน้นการให้รางวัลมากกว่าการลงโทษ พ่อแม่ให้ความรักความอบอุ่น และสนใจรับฟังความคิดเห็นของลูก

พ่อแม่ให้ความรักสูง การตอบสนองสูง มีการคำนึงถึงความรู้สึกของลูก ให้ทิศทางช่วยให้เดิน เอาลูกเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจต่างๆด้วย

ลูกมีชีวิตชีวา มีความสุขและเชื่อมั่นในตนเอง ไม่มีปัญหาในการปรับตัว การเรียนและมีวุฒิภาวะทางสังคมและจริยธรรม เป็นมิตรและให้ความร่วมมือ เป็นตัวของตัวเอง และต้องการเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ มีความนับถือตนเองสูง

ฝึกแสดงให้ลูกเห็นว่าการเอาใจเขามาใส่ใจเรามีความสำคัญ น่าจะเป็นเด็กที่ปรับตัวได้ดี นับถือตนเองสูง

3. Permissive Parenting (แบบปล่อยตามใจ) พ่อแม่ให้ความสำคัญแก่สิทธิของลูกมากกว่าพ่อแม่ ขาดการกำหนดขอบเขตความประพฤติลูกอย่างชัดเจนและขาดการควบคุมพฤติกรรม

พ่อแม่ให้ความรักสูง ไม่มีกฎเกณฑ์กำหนด ควบคุมน้อย ตามใจ

เด็กขาดการควบคุมตนเองและขาดวุฒิภาวะตามวัย ขาดความเคารพผู้ใหญ่ ผลการเรียนรู้ต่ำในเด็กชาย มีความเสี่ยงต่อการใช้สารเสพติด

4. Uninvolved Parenting (แบบไม่ยุ่งเกี่ยว) พ่อแม่ให้ความสำคัญแก่ความต้องการของพ่อแม่เป็นหลัก ขาดการกำหนดขอบเขตความประพฤติและขาดการควบคุม เน้นการลงโทษ และขาดการให้ความรักความอบอุ่น

ลูกขาดความผูกพันกับพ่อแม่ พัฒนาการล่าช้า ขาดความอดทนต่อความคับข้องใจ ไม่สามารถควบคุมอารมณ์ได้ ก้าวร้าว ไม่ร่วมมือ เรียกร้องสูง ผลการเรียนรู้ต่ำและขาดเป้าหมายที่ชัดเจนในชีวิต

ความขัดแย้งระหว่างพ่อแม่และวัยรุ่นมักเกิดจาก Generation Gap (ช่องว่างระหว่างวัย) วัยรุ่นจะเริ่มมีทัศนคติและค่านิยมที่ต่างจากพ่อแม่ จึงมักทำให้วัยรุ่นขัดแย้งกับพ่อแม่ซึ่งการขัดแย้งส่วนใหญ่ไม่ใช่เรื่องรุนแรง เพราะมักเป็นเรื่องเหตุการณ์ในชีวิตประจำวัน เรื่องใหญ่ๆ เช่นการใช้จ่ายหรือการกระทำผิดรุนแรงน้อยมาก (ประไพพรรณ ภูมิวุฒิสาร, 2549)

Laursen, Coy & Collins (1998 อ้างถึงใน ประไพพรรณ ภูมิวุฒิสาร, 2549) กล่าวว่า ความขัดแย้งระหว่างพ่อแม่กับวัยรุ่นจะลดลงจากวัยรุ่นตอนต้นไปวัยรุ่นตอนปลาย

Laursen (1995 อ้างถึงใน ประไพพรรณ ภูมิวุฒิสาร, 2549) ศึกษาความขัดแย้งเรื่อง Social relationship (ความสัมพันธ์ทางสังคม) พบว่า วัยรุ่นตอนต้นจะขัดแย้งกับแม่มากที่สุด รองลงมาคือเพื่อน แฟน พี่น้อง พ่อ ผู้ใหญ่คนอื่นๆตามลำดับ

Judith Smetana (1988, 1993, 1997 อ้างถึงใน ประไพพรรณ ภูมิวุฒิสาร, 2549) ศึกษาพบว่า ปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในวัยรุ่นเป็นเพราะวัยรุ่นกับพ่อแม่มักมีวิธีแก้ปัญหาไม่เหมือนกัน โดยวัยรุ่นมักแก้ปัญหาโดยการมองผลกระทบต่อตัวเองเป็นหลัก คิดว่าเป็นปัญหาของเขาดังนั้นต้องแก้ด้วยตนเอง ส่วนพ่อแม่จะใช้วิธีแก้โดยคำนึงผลกระทบต่อสิ่งรอบข้าง เช่น ครอบครัวคนอื่นจะมองครอบครัวเป็นอย่างไร

ความคิดที่ไม่เหมือนกันทำให้เกิดการขัดแย้งกันได้ ดังนั้นการเข้าใจวัยรุ่นและทำให้วัยรุ่นเปลี่ยน Social cognitive abilities จะแก้ปัญหาได้ (ประไพพรรณ ภูมิวุฒิสาร, 2549)

อิทธิพลของพี่น้อง

ลำดับการเกิดมีผลต่อบุคลิกภาพของเด็ก (ประไพพรรณ ภูมิวุฒิสาร, 2549)

Furman & Lanthier (2002 อ้างถึงใน ประไพพรรณ ภูมิวุฒิสาร, 2549) ลูกคนโตได้รับความคาดหวังสูงจากพ่อแม่ ทำให้เห็นความสำคัญของการศึกษาและประสบความสำเร็จในอาชีพมากกว่าลูก

คนอื่นๆ และอาจเป็นเพราะถูกคาดหวังสูงจึงทำให้ค่อนข้างกังวล ได้รับความกดดันและอยู่ใน Guidance clinic (คลินิกบำบัด ให้คำแนะนำ) มากกว่า

Sutton – Smith (1982 อ้างถึงใน ประไพพรรณ ภูมิวุฒิสาร, 2549) พบว่าลูกคนสุดท้ายพึ่งพาคนอื่น ส่วนลูกคนกลางจะมีบทบาทชอบเจรจาต่อรองเมื่อเกิดการทะเลาะกัน สำหรับลูกคนเดียวในสมัยก่อนจะออกมาในรูป spoiled (นิสัยเสีย) ควบคุมตัวเองไม่ได้ พึ่งพามากเกินไป และ self-centered แต่ในปัจจุบัน Thomas, Coffman & Kipp (1993 อ้างถึงใน ประไพพรรณ ภูมิวุฒิสาร, 2549) ลูกคนเดียวมักใฝ่สำเร็จ และมีบุคลิกที่ดีโดยเฉพาะลูกที่เกิดมาหลังๆ ในครอบครัวใหญ่

การเกิดใหม่ของน้อง พี่จะแสดงการแข่งขัน (Sibling Rivalry) โดยเรียกร้องความสนใจจากแม่ การแข่งขันนี้จะลดลงหากพ่อแม่พยายามรักษาความสัมพันธ์ที่ดีกับพี่เอาไว้ และพ่อแม่ให้พี่เข้ามามีส่วนร่วมในการเลี้ยงดูน้อง (กุลยา พิสิษฐ์สังฆการ, 2550)

ปฏิสัมพันธ์ระหว่างพี่น้องในวัยรุ่น พี่น้องที่มีสถานะเท่าเทียมและมีลักษณะเป็นเพื่อนมากขึ้น ความรู้สึกที่มีต่อกันทั้งทางด้านบวกและลบจะลดลง วัยรุ่นที่มีพ่อแม่อบอุ่นจะมีความสัมพันธ์ที่ดีกับพี่น้องมากกว่าวัยรุ่นที่มีพ่อแม่เย็นชา ประโยชน์ของความสัมพันธ์ระหว่างพี่น้อง คือพี่น้องในฐานะของ Attachment Object (บุคคลที่ผูกพัน) การเป็นตัวแบบ (Model) และการถ่ายทอดความรู้ (กุลยา พิสิษฐ์สังฆการ, 2550)

อิทธิพลของกลุ่มเพื่อน

กลุ่มเพื่อนมีความสำคัญอย่างยิ่งในการเปิดโอกาสให้เด็กได้มีปฏิสัมพันธ์กับผู้ที่มิสถานะเท่าเทียม การคบเพื่อนที่มีอายุมากกว่าหรือน้อยกว่ายังมีส่วนช่วยให้เด็กได้เรียนรู้ทักษะและบทบาทต่างๆ ในสังคม (กุลยา พิสิษฐ์สังฆการ, 2550) ทำให้เด็กได้เปิดรับถ่ายทอดแลกเปลี่ยนความคิดเห็นตนเองเต็มที่ กล้าที่จะยอมรับความแตกต่าง

กลุ่มเพื่อนในฐานะต้นแบบ ทำให้ใช้เพื่อนเป็นที่เปรียบเทียบได้รับข้อมูลป้อนกลับ และเป็นผู้ประเมินพฤติกรรมของเด็ก เป็นการให้ข้อมูลป้อนกลับ การคล้อยตามกลุ่มเพื่อนและพัฒนาการ Autonomy (ความต้องการเป็นอิสระ) ในวัยรุ่น ซึ่งเป็นวัยที่ยังคงอยู่ มี Autonomy (ความต้องการเป็นอิสระ) มาก แต่ยังไม่รู้ว่าต้องไปจะทางไหน จึงใช้เพื่อนเป็นตัวบอกว่าจะทำอย่างไรต่อ (กุลยา พิสิษฐ์สังฆการ, 2550)

ประโยชน์จากการมีกลุ่มเพื่อน คือ Security & Social support เป็นการให้ความอบอุ่นทางใจ ให้คำปรึกษาและให้ความสนับสนุนร่วมกัน การแก้ไขปัญหาด้านสังคม การเตรียมความพร้อมต่อการ

ปรับตัวในวัยผู้ใหญ่ แต่อย่างไรก็ตามคุณภาพของความสัมพันธ์ที่มีเป็นตัวตัดสินประโยชน์ที่จะได้รับนี้ (กุลยา พิสิษฐ์สังฆการ, 2550)

ปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนในวัยรุ่น มีการตอบสนองทางอารมณ์ของกันและกัน รูปแบบของปฏิสัมพันธ์ คือ Clique (กลุ่มย่อย) คนที่มีความสนใจคล้ายกันมารวมกัน ชอบทำอะไรเหมือนกัน เริ่มขยายเป็นต่างเพศ เป็นฐานให้รู้จักมีความสัมพันธ์แบบ Romance เพราะใกล้ชิดกันและปลอดภัยที่จะเริ่ม และ Crowd (กลุ่มใหญ่) อาจดูจากการแต่งตัวคร่ำๆ (กุลยา พิสิษฐ์สังฆการ, 2550)

แนวคิดเกี่ยวกับเพศ (Sex)

มนุษย์ทุกคนที่เกิดมาจะถูกกำหนดว่าเป็นชายหรือหญิง โดยลักษณะทางชีววิทยาที่เกิดมากับตัวเด็ก และจะอยู่กับเด็กนั้นตลอดไป เช่น ความแตกต่างกันของรูปร่าง ทรวดทรง และอวัยวะเพศ ลักษณะทางเพศของเพศหญิงและชาย จะถูกกำหนดโดยโครโมโซม (Chromosome) อวัยวะเพศ (Gonads) และฮอร์โมน (Hormones) ซึ่งนับเป็นการให้เอกลักษณ์ทางเพศ (Sexual identity) กับเด็กเป็นครั้งแรก การให้เอกลักษณ์ทางเพศนี้เป็นความรู้สึกพื้นฐานของบุคคล ในการพัฒนาความเป็นหญิง และความเป็นชายในเวลาต่อมา โดยเด็กจะรับรู้เพศของตน และเรียนรู้ที่จะแสดงบทบาท หรือพฤติกรรมที่เหมาะสมกับเพศของตนตามที่สังคมกำหนด (Cook, 1985 อ้างถึงใน ฉันทจิต จริยจรรยาโรจน์, 2541)

แนวคิดเกี่ยวกับบทบาททางเพศ (Sex Role)

มีผู้ให้ความหมายเกี่ยวกับบทบาททางเพศไว้มากมาย (ฉันทจิต จริยจรรยาโรจน์, 2541) เช่น Block (1973 อ้างถึงใน ฉันทจิต จริยจรรยาโรจน์, 2541) กล่าวว่า บทบาททางเพศเป็นหมวดหมู่ของพฤติกรรมที่บุคคลเข้าใจในลักษณะความเป็นหญิงและความเป็นชายในสังคม ส่วน Hurlock (1980 อ้างถึงใน ฉันทจิต จริยจรรยาโรจน์, 2541) ได้ให้ความหมายของบทบาททางเพศว่า เป็นรูปแบบของพฤติกรรมที่สมาชิกแต่ละเพศได้ปฏิบัติและได้รับการยอมรับจากสังคมที่ตนอยู่ ส่วน Heilbrun (1981 อ้างถึงใน ฉันทจิต จริยจรรยาโรจน์, 2541) และ Spence (1979 อ้างถึงใน ฉันทจิต จริยจรรยาโรจน์, 2541) ได้กล่าวว่าบทบาททางเพศเป็นความรู้สึกที่บุคคลรับรู้เกี่ยวกับลักษณะความเป็นหญิง หรือความเป็นชายของตนเอง (Ward อ้างถึงใน สุสัณหา อิมม์แอม, 2530 อ้างถึงใน ฉันทจิต จริยจรรยาโรจน์, 2541) และได้ขยายความหมายของบทบาททางเพศตามความหมายของสังคมว่า เป็นผลกระทบจากพฤติกรรมและทัศนคติ โดยทั่วไปที่ยอมรับในสังคม และวัฒนธรรมนั้นๆว่าเป็นลักษณะความเป็นหญิงและลักษณะความเป็นชาย ส่วน Cook (1985 อ้างถึงใน ฉันทจิต จริยจรรยาโรจน์, 2541) กล่าวว่าบทบาททางเพศเป็นสิ่งที่สังคมกำหนดขึ้น และคาดหวังว่าหญิงและชายจะต้องมีความแตกต่างกันในเรื่องบุคลิกภาพ ค่านิยม

ความชอบ ความสามารถ และพฤติกรรม เป็นต้น ซึ่งบุคคลจะเรียนรู้จากกระบวนการที่มีลักษณะตรงตามเพศ (sex typed)

จากที่กล่าวมาข้างต้นพอสรุปได้ว่าบทบาททางเพศ หมายถึง ลักษณะบุคลิกภาพของบุคคลที่แสดงถึงความเป็นชาย และ/หรือ ความเป็นหญิง โดยจะแสดงออกทางพฤติกรรมการพูด การแสดงออกของความรู้สึกและอารมณ์ ซึ่งบุคคลเรียนรู้ได้จากการสังเกตบุคคลรอบข้างแล้วนำมาปฏิบัติให้เหมาะสมกับเพศของตนตามที่สังคมกำหนด (ฉันทจิต จริยจรรยาโรจน์, 2541)

ได้มีนักวิจัยหลายๆท่าน เสนอแนวความคิดเกี่ยวกับบทบาททางเพศ ซึ่งพอสรุปได้ 3 แนวความคิด ดังนี้ (ฉันทจิต จริยจรรยาโรจน์, 2541)

1. แนวคิดของ David Bakan (1966 อ้างถึงใน Kaplan & Sedney, 1980 อ้างถึงใน ฉันทจิต จริยจรรยาโรจน์, 2541) Bakan เสนอว่า ลักษณะความเป็นชายและลักษณะความเป็นหญิงมีความแตกต่างกัน โดยให้ความหมายของลักษณะความเป็นชายว่าเอเจนซี (Agency) และลักษณะความเป็นหญิงว่าคอมมิวนิชั่น (Communion)

เอเจนซี (ผู้กระทำ) เป็นลักษณะของการกระทำที่มีจุดเริ่มต้นจากตนเอง หรือการกระทำที่ยึดตนเองเป็นหลัก มีการแสดงออกในลักษณะการปกป้องตนเอง (Self-protection) กล้าแสดงออก (Self-assertion) มีความเป็นอิสระ (Independent) และมีอำนาจหรือมีอิทธิพลเหนือผู้อื่น (Dominant) ส่วนคอมมิวนิชั่น (ผู้ร่วมความรู้สึก) เป็นลักษณะพฤติกรรมที่แสดงถึง ความสามารถในการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น ได้แก่ การขอความช่วยเหลือผู้อื่น การเป็นมิตรและความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน เป็นต้น

Gerber (1991 อ้างถึงใน ฉันทจิต จริยจรรยาโรจน์, 2541) ได้สนับสนุนแนวความคิดของ Bakan ว่าลักษณะของเพศชายและเพศหญิงต่างกันที่ลักษณะนิสัย (Personality trait) กล่าวคือ ลักษณะเฉพาะของเพศชายเรียกว่า เอเจนซี (Agency) และ ลักษณะเฉพาะของเพศหญิงว่าคอมมิวนิชั่น (Communion) ซึ่งลักษณะเอเจนซี (ผู้กระทำ) อาจนำไปสู่ทั้ง ลักษณะที่ดี (Positive trait) เช่น กล้าแสดงออกและอาจนำไปสู่ลักษณะที่ไม่ดี (Negative trait) เช่น การใช้อำนาจในการกดขี่ข่มเหงผู้อื่น รวมทั้งการทำร้ายร่างกายภรรยา ส่วนลักษณะคอมมิวนิชั่น (ผู้ร่วมความรู้สึก) อาจนำไปสู่ลักษณะที่ดี (Positive trait) เช่น การประนีประนอม การขอความช่วยเหลือ แต่ก็อาจนำไปสู่ลักษณะที่ไม่ดี (Negative trait) เช่นกัน ได้แก่ การไว้ใจคนอื่นมากเกินไป อ่อนแอ เป็นต้น

2. แนวคิดของ Parson & Bales (1955 cities in Kaplan & Sedney, 1980 อ้างถึงใน ฉันทจิต จริยจรูญโรจน์, 2541) Parson และ Bales ได้ให้ความหมายของลักษณะความเป็นชายว่ามี ลักษณะพฤติกรรมที่เรียกว่า Instrumental ซึ่งหมายถึงพฤติกรรมที่จะนำไปสู่ความสำเร็จตามที่ได้ ตั้งเป้าหมายไว้ เช่น ลักษณะความเป็นผู้นำ ความเชื่อมั่นในตนเอง ความเป็นคนกล้าแสดงออก ส่วน ลักษณะความเป็นหญิงมีลักษณะพฤติกรรมที่เรียกว่า Expressive หมายถึงพฤติกรรมที่เน้นการ แสดงออกทางอารมณ์ ซึ่งเป็นลักษณะที่เกื้อหนุนในการอยู่ร่วมกับผู้อื่น เช่น การเอาใจใส่ต่อผู้อื่น การไว ต่อความรู้สึกของผู้อื่นและความสามารถในการตอบสนองได้อย่างเหมาะสม เป็นต้น

3. แนวคิดของ Bem (1974 cities in Kaplan & Sedney, 1980 อ้างถึงใน สุดา ชั้น ไพศาลศิลป์, 2543) เป็นนักจิตวิทยาที่สนใจศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างบทบาททางเพศ กับตัวแปรทางด้านจิตวิทยา โดยเฉพาะในเรื่องของการปรับตัวด้านต่างๆของบุคคล ตามแนวคิดของ Bem แล้วเขาเชื่อว่าบุคคลมีบทบาททางเพศ ซึ่งแบ่งได้เป็น 4 กลุ่ม ดังนี้

1. กลุ่มที่มีลักษณะความเป็นชายสูง (Masculine)
2. กลุ่มที่มีลักษณะความเป็นหญิงสูง (Feminine)
3. กลุ่มที่มีลักษณะความเป็นชายและความเป็นหญิงสูงทั้งคู่ (Androgyny)
4. กลุ่มที่มีลักษณะความเป็นชายและความเป็นหญิงต่ำทั้งคู่ (Undifferentiated)

แนวคิดดั้งเดิมเชื่อว่า บุคคลที่มีบทบาททางเพศตรงตามเพศของตนจะเป็นผู้ที่มีการปรับตัวได้ดี Bem เชื่อว่าบุคคลที่มีบทบาททางเพศแบบมีลักษณะความเป็นชายและความเป็นหญิงสูงทั้งคู่จะมีความสามารถในการปรับตัวด้านต่างๆได้ดีกว่าบุคคลที่มีลักษณะบทบาททางเพศตรงตามเพศของตน กล่าวคือ บุคคลที่มีบทบาททางเพศในลักษณะดังกล่าวจะมีการปรับตัวได้ดีกว่าบุคคลที่มีบทบาททางเพศแบบความเป็นชายสูง หรือบทบาททางเพศแบบความเป็นหญิงสูง นอกจากนี้ Bem (1974 อ้างถึงใน สุดา ชั้น ไพศาลศิลป์, 2543) ยังได้ศึกษาถึงผลกระทบของบทบาททางเพศกับความยืดหยุ่นของบุคคลในการตอบสนองต่อสถานการณ์ต่างๆ พบว่า บุคคลที่มีบทบาททางเพศตรงตามเพศของตนจะมีขีดจำกัดของพฤติกรรมมากกว่า เพราะบุคคลเหล่านี้มักยึดถือกฎเกณฑ์ตามที่สังคมได้กำหนดไว้ ดังนั้นบุคคลเหล่านี้จึงอาจมีปัญหาในการตอบสนองต่อสถานการณ์ต่างๆได้ ส่วนบุคคลที่มีบทบาททางเพศแบบความเป็นชายและความเป็นหญิงสูงทั้งคู่มักไม่คำนึงถึงกฎเกณฑ์ หรือความคาดหวังของสังคมในการแสดงพฤติกรรมของตนเองมากนัก ดังนั้นบุคคลเหล่านี้จึงสามารถยืดหยุ่นในการตอบสนองต่อสถานการณ์ต่างๆได้ดีกว่าบุคคลที่มีบทบาททางเพศตรงตามเพศของตน

เพศ (Sex) คือ เกิดมาอย่างไรก็เป็นอย่างนั้นเป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงไม่ได้ เกิดมาเป็นเพศชาย หรือ เพศหญิง ต่างจาก Gender ซึ่งหมายความว่า การที่บุคคลนิยามตนเองว่าเป็นชายหรือหญิง

การเรียนรู้บทบาททางเพศ

การเรียนรู้บทบาททางเพศนั้น เป็นการที่บุคคลรับเอาบุคลิกลักษณะบางอย่างของบุคคลอื่นมาเป็นส่วนหนึ่งของบุคลิกภาพของตน การเรียนรู้บทบาททางเพศนี้เกิดขึ้นตั้งแต่วัยต้นของชีวิต กล่าวคือ เด็กจะเริ่มเลียนแบบบทบาททางเพศโดยดูจากพ่อแม่และบุคคลใกล้ชิด และโตขึ้นก็จะเรียนรู้โดยการสังเกตจากบุคคลในสังคม ฉะนั้นการเรียนรู้บทบาททางเพศจึงเป็นการที่เด็กซึมซับลักษณะ (characteristics) ความเชื่อ (believes) ทศนคติ (attitudes) ค่านิยม (values) และพฤติกรรม (behaviors) ทางเพศของบุคคลในสภาพแวดล้อมเพื่อสร้างบุคลิกภาพของเด็กเพื่อให้เกิดเอกลักษณ์แห่งตน (วรรณภา เพชรพันธุ์, 2534 อ้างถึงใน ฉันทจิต จริยจรรยาโรจน์, 2541)

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดเพศและบทบาททางเพศ

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดเพศและบทบาททางเพศของบุคคลในสังคมมีปัจจัยร่วม 2 ประการคือ ปัจจัยทางด้านชีวภาพ (biological factors) และปัจจัยทางด้านสภาพแวดล้อม (environment factors) (ฉันทจิต จริยจรรยาโรจน์, 2541)

ปัจจัยทางด้านชีวภาพ (Biological factors)

ปัจจัยทางด้านชีวภาพเป็นปัจจัยเบื้องต้นที่ทำให้เพศชายและเพศหญิงมีความแตกต่างกันในรูปลักษณะทางกายที่มองเห็นได้ เช่น ความแตกต่างทางโครงสร้างของร่างกาย ความแตกต่างของอวัยวะเพศ ตลอดจนการทำงานของอวัยวะต่างๆ ซึ่งความแตกต่างระหว่างเพศชายและเพศหญิงนั้นได้รับอิทธิพลจากฮอร์โมนเพศที่แตกต่างกัน กล่าวคือในผู้ชายมีฮอร์โมนแอนโดรเจน (androgen) ซึ่งเป็นฮอร์โมนที่ทำให้ผู้ชายมีลักษณะภายนอก และพฤติกรรมเยี่ยงบุรุษเพศทั่วไป เช่น มีรูปร่างใหญ่โต มีความแข็งแรง มีหนวดเครา เสียงใหญ่ เป็นต้น ส่วนผู้หญิงมีฮอร์โมนเอสโตรเจน (estrogen) และโปรเจสเตอโรน (progesterone) ที่ทำให้มีลักษณะภายนอกและพฤติกรรมเยี่ยงสตรีทั่วไป เช่น มีรูปร่างบอบบาง มีเต้านม มีประจำเดือน มีการตั้งครรภ์ และมีน้ำนมในการเลี้ยงดูบุตรได้ เป็นต้น ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า องค์ประกอบด้านชีวภาพของร่างกายเป็นองค์ประกอบเบื้องต้นที่ทำให้เกิดความแตกต่างระหว่างเพศชายและเพศหญิง และจากสาเหตุความแตกต่างพื้นฐานทางธรรมชาตินี้เองที่ทำให้เกิดการแบ่งบทบาทความรับผิดชอบให้เหมาะสมกับสภาพร่างกายของแต่ละเพศ เช่น ผู้ชายมีหน้าที่แสดงออกถึงความแข็งแรงของร่างกาย เช่น หาดอาหาร ล่าสัตว์ ทำศึกสงคราม เป็นต้น ส่วนผู้หญิงมีลักษณะที่อ่อนแอกว่าก็จะมีหน้าที่ดูแลบ้านเตรียมอาหาร อบรมเลี้ยงดูบุตร และทำกิจกรรมต่างๆภายในบ้าน

เนื่องจากผู้หญิงต้องตั้งครรภ์ และเลี้ยงลูก จึงทำให้ไม่สะดวกในการทำกิจกรรมต่างๆนอกบ้าน (ภัสสร ลิมานนท์, 2527 อ้างถึงใน นิตยภัต วรรณุพรรณ, 2529 อ้างถึงใน ฉันทจิต จริยจรรยาโรจน์, 2541) งานวิจัยที่สนับสนุนว่าฮอโรโมนเพศมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย ได้แก่ งานวิจัยของ Robin & Mcneil (1981 อ้างถึงใน นิตยภัต วรรณุพรรณ, 2529 อ้างถึงใน ฉันทจิต จริยจรรยาโรจน์, 2541) ซึ่งได้ทดลองโดยการฉีดฮอโรโมนเพศ คือแอนโดรเจนเข้าไปในลิงตัวเมียที่กำลังท้องอยู่ ผลพบว่า ลูกลิงตัวเมียที่เกิดมามีอวัยวะเพศของตัวผู้ด้วย และมีพฤติกรรมแบบลิงตัวผู้มากกว่าลิงตัวเมีย

ในด้านพฤติกรรมของเพศชาย และเพศหญิงพบว่ามีความแตกต่างกันอย่างชัดเจนในพฤติกรรมบางอย่างที่เป็นเนื่องมาจากฮอโรโมน เช่น พฤติกรรมก้าวร้าว จากงานวิจัยของ Sears (1965 cities in Maccoby & Jackline, 1974 อ้างถึงใน ฉันทจิต จริยจรรยาโรจน์, 2541) ได้สังเกตสถานการณ์ที่มีการเล่นในโรงเรียนอนุบาลแห่งหนึ่ง พบว่าเด็กชายมีความก้าวร้าวทางกายและทางวาจามากกว่าเด็กหญิง ผลเช่นนี้ได้มีผู้อธิบายว่า ความก้าวร้าวมีความสัมพันธ์กับระดับฮอโรโมนคือฮอโรโมนแอนโดรเจน ซึ่งพบว่า นอกจากจะทำให้ลักษณะภายนอกเป็นชายแล้ว ยังมีผลต่อพฤติกรรมของเด็กอีกด้วย และงานวิจัยของ Money & Ehrhardt (1972 cities in Perry & Bussey, 1984 อ้างถึงใน ฉันทจิต จริยจรรยาโรจน์, 2541) พบว่าในเด็กผู้หญิงบางรายที่บังเอิญได้รับฮอโรโมนแอนโดรเจนมากเกินไปในขณะที่มารดาตั้งครรภ์ จะมีพฤติกรรมคล้ายเด็กผู้ชายและไม่มีความสนใจในกิจกรรมของเพศหญิง แต่ก็มิได้มีการรักร่วมเพศ (Homosexual) นอกจากนั้น Joslsn (1973 cities in Maccoby & Jackline, 1974 อ้างถึงใน ฉันทจิต จริยจรรยาโรจน์, 2541) ยังได้ศึกษาเกี่ยวกับระดับความก้าวร้าวกับฮอโรโมนเพศชาย โดยใช้ลิงตัวผู้เป็นกลุ่มควบคุม จากนั้นฉีดฮอโรโมนเพศชายให้ลิงตัวเมีย ผลพบว่า ก่อนฉีดยา ลิงตัวผู้มีความก้าวร้าวสูงกว่าลิงตัวเมีย แต่เมื่อฉีดยาแล้ว ลิงตัวเมียที่ถูกฉีดยาจะมีความก้าวร้าวมากขึ้นจนเท่าเทียมกับลิงตัวผู้ได้ ดังนั้นจึงสรุปได้ว่าฮอโรโมนมีผลต่อพฤติกรรมที่แตกต่างกันของผู้ชายและผู้หญิงด้วย

จากความแตกต่างที่กล่าวมาแล้ว สรุปได้ว่าปัจจัยทางด้านชีวภาพมีผลต่อความแตกต่างของความเป็นหญิงและความเป็นชาย แต่อย่างไรก็ตาม ปัจจัยทางชีวภาพอย่างเดียวก็ยังไม่สามารถอธิบายพัฒนาการทางบุคลิกภาพและพัฒนาการของบทบาททางเพศอย่างสมบูรณ์ได้ (Spence & Helmreich, 1978 อ้างถึงใน ฉันทจิต จริยจรรยาโรจน์, 2541) เพราะยังมีปัจจัยด้านอื่นที่เข้ามามีอิทธิพลร่วมด้วย ปัจจัยดังกล่าว คือปัจจัยทางด้านสภาพแวดล้อม (ฉันทจิต จริยจรรยาโรจน์, 2541)

ปัจจัยทางด้านสภาพแวดล้อม (Environment factors)

นอกจากความแตกต่างระหว่างชายและหญิง ซึ่งถูกกำหนดโดยโครโมโซมและฮอโรโมนเพศแล้ว เราพบว่า ปัจจัยทางด้านสภาพแวดล้อมก็มีส่วนสำคัญที่มีอิทธิพลต่อพัฒนาการของบุคลิกภาพและ

บทบาททางเพศของบุคคล สภาพแวดล้อมในที่นี้ได้แก่ ทักษะคติของพ่อแม่ที่มีต่อบุตร การอบรมเลี้ยงดู ตลอดจนความคาดหวังของสังคมและวัฒนธรรมเป็นต้น จุดเริ่มต้นของการเรียนรู้บทบาททางเพศของเด็กเริ่มจากสภาพแวดล้อมในครอบครัว นับตั้งแต่เมื่อพ่อแม่ทราบว่าทารกที่คลอดออกมาเป็นเพศชายหรือเพศหญิง ก็จะมีการจัดเตรียมเสื้อผ้า ของเล่น ให้แก่เด็ก โดยดูให้เหมาะสมตามเพศ พร้อมทั้งสร้างความคาดหวังในพฤติกรรมที่แตกต่างกันระหว่างเด็กหญิงและเด็กชาย พ่อแม่มักเห็นว่าเด็กหญิงจะมีความอ่อนแอและต้องการการดูแลเอาใจใส่มากกว่าเด็กชาย ส่วนเด็กชายนั้นจะมีความแข็งแรงและว่องไวมากกว่าเด็กหญิง (Rubin, Proenzano & Luria, 1974 cities in Kaplan & Sedney, 1980 อ้างถึงใน ฉันทจิต จริยจรรยาโรจน์, 2541)

นอกจากการอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่แล้ว ความคาดหวังของสังคมยังมีผลต่อพัฒนาการด้านบทบาททางเพศของเด็กด้วย โดยสังคมมีความคาดหวังต่อพฤติกรรมของเด็กชายและเด็กหญิงแตกต่างกัน (ฉันทจิต จริยจรรยาโรจน์, 2541)

ครอบครัวที่มีแม่ทำงานนอกบ้าน

ลักษณะเด่นของเด็กที่มีแม่ทำงานนอกบ้าน คือ มีความเป็นตัวของตัวเองสูง เห็นคุณค่าของตนเอง มีความสัมพันธ์ที่ดีกับครอบครัวและเพื่อน ไม่ยึดติดกับความเชื่อที่มีเกี่ยวกับบทบาททางเพศ มีแรงจูงใจในการเรียนและทำงาน (กุลยา พิสิษฐ์สังฆการ, 2550)

ข้อดีของการที่แม่ทำงานนอกบ้าน คือ ลูกได้เห็นความเท่าเทียมทางเพศ เป็นตัวแบบให้เห็นว่าผู้หญิงก็ทำงานแบบนี้ได้ ถ้าแม่มีความสุขกับงานที่ทำ แม่ก็จะมีความสุขกลับมาพร้อมที่จะดูแลลูก

ทฤษฎีที่ใช้ในงานวิจัย

ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ (Psychoanalysis Theory)

ผู้นำของทฤษฎีจิตวิเคราะห์ คือ ซิกมันด์ ฟรอยด์ (Sigmund Freud) ได้เสนอทฤษฎีพัฒนาการทางบุคลิกภาพของมนุษย์โดยเน้นถึงความสำคัญของประสบการณ์ในวัยเด็กว่าเป็นสิ่งสำคัญต่อการสร้างบุคลิกภาพของบุคคลในอนาคต และนอกจากนี้ยังเน้นความสำคัญของแรงขับทางเพศ (Libido) ซึ่งเกี่ยวข้องกับการได้รับการตอบสนองของบริเวณต่างๆของร่างกาย ซึ่งเกิดขึ้นในระยะต่างๆของชีวิต ตั้งแต่เกิดถึงวัยรุ่น (Psychosexual stages) (พรหมทิพย์ ศิริวรรณบุศย์, 2530 อ้างถึงใน สุดา ชั้นไพศาลศิลป์, 2543)

Freud กล่าวว่า พัฒนาการทางบุคลิกภาพ (Psychosexual development) เป็นพัฒนาการของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการตอบสนองความรู้สึกทางเพศจนเกิดความพึงพอใจ โดยการผ่านบริเวณต่างๆของอวัยวะ (Primary erogenous zone) ที่ทำให้เด็กนั้นมีความสุขและความพึงพอใจ เช่น ปาก

หุ ตา รุ ทวาร เป็นต้น (Freud, 1940 cities in Hjelle & Zeigler, 1981 อ้างถึงใน สุดา ชั้นไพศาลศิลป์ , 2543) นอกจากนี้ Freud เชื่อว่า พัฒนาการของบุคลิกภาพของแต่ละคนนั้นก่อนเป็นรูปร่างที่จะสมบูรณ์ในตนเองได้เมื่ออายุ 5 ขวบ ในช่วง 5 ปีแรก เป็นช่วงที่เด็กแต่ละคนได้มีการพัฒนาบุคลิกภาพขึ้นมาเป็นแบบฉบับของเขา โดยเฉพาะและมีผลไปตลอดชีวิต (ศรีธัญย์ คำวิสุทธิ, 2525 อ้างถึงใน สุดา ชั้นไพศาลศิลป์ , 2543)

Freud ได้แบ่งพัฒนาการทางบุคลิกภาพของมนุษย์ออกเป็น 5 ขั้น ดังนี้

1. ขั้นความพึงพอใจทางปาก (oral stage)
2. ขั้นความพึงพอใจทางทวารหนัก (anal stage)
3. ขั้นความพึงพอใจทางอวัยวะเพศ (phallic stage)
4. ขั้นสงบ หรือระยะพัก (Latency period)
5. ขั้นความพึงพอใจในเพศตรงข้าม (genital stage)

(สุดา ชั้นไพศาลศิลป์, 2543)

ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ของ Freud ได้เน้นเรื่องการถอดแบบทางเพศของเด็ก ซึ่งจะอยู่ในขั้นความพึงพอใจทางอวัยวะเพศ (phallic stage) โดยเด็กระยะนี้จะหันมาถอดแบบพ่อแม่ที่เป็นเพศเดียวกับเด็ก และเป็นจุดเริ่มต้นของการเรียนรู้บทบาททางเพศของเด็กด้วย (Freud, 1965 อ้างถึงใน สุดา ชั้นไพศาลศิลป์, 2543) ความพึงพอใจทางอวัยวะเพศ (phallic stage) ขั้นนี้เริ่มอายุ 4 ถึง 5 ปี เด็กเริ่มให้ความสนใจกับอวัยวะที่ทำให้เกิดความพึงพอใจ คือ อวัยวะเพศ (genital) โดยเด็กมีความสุขในการจับต้องและลูบคลำอวัยวะเพศของตน ในระยะนี้เด็กจะเกิดปม (complex) ในจิตใจของเขา ซึ่ง Freud เรียกปมที่เกิดในเด็กชายและในเด็กหญิงนี้ว่า ปมออดิฟุส (oedipus complex) และปมอีเลกตรา (electra complex) ตามลำดับ ในเด็กชาย Freud กล่าวว่า ปมออดิฟุสของเด็กชายนั้นเกิดจากการที่เด็กชายมีความรู้สึกในจิตไร้สำนึกที่อยากครอบครองแม่และมีความรักต่อแม่ของเขาฉันท์ผู้ชาย ซึ่งเด็กเชื่อว่าแม่เป็นบุคคลแรกที่ตอบสนองความต้องการของเขา ดังนั้นเด็กจึงคิดอยากครอบครองแม่ของตน (สุนทรินทร์ ธนโกไสย์, 2521 อ้างถึงใน ศรีธัญย์ คำวิสุทธิ, 2525 อ้างถึงใน สุดา ชั้นไพศาลศิลป์, 2543) เด็กชายมีความรู้สึกที่ว่า ตนเป็นคู่แข่งกับพ่อในเรื่องของความรักแม่และเกิดความอิจฉาพ่อ โดยเด็กกลัวว่าพ่อจะแย่งความรักของแม่ไปจากตน นอกจากนั้นเด็กยังกลัวว่าพ่อจะล่วงรู้ว่าเขามีความรู้สึกฉันท์ผู้ชายกับแม่ และกลัวว่าพ่อจะลงโทษตนโดยการตัดอวัยวะเพศ (castration anxiety) ดังนั้นเด็กจึงต้องเก็บกด

ความรู้สึกและความปรารถนาในตัวแม่ไว้แล้วหันไปเลียนแบบพฤติกรรมของพ่อแทนเพื่อให้แม่รัก ซึ่ง Freud กล่าวว่า การที่เด็กมีเอกลักษณ์หรือมีพฤติกรรมต่างๆ คล้ายพ่อนั้นก็คือ การถอดแบบ (identification) โดยเด็กได้รับบทบาททางเพศ ค่านิยม และบุคลิกของพ่อมาเป็นของตนและนำไปปฏิบัติตาม สำหรับเด็กหญิง Freud กล่าวว่า ปมอีเลกตราของเด็กหญิงนั้นเกิดจากการที่เด็กเริ่มมองเห็นว่าตนนั้นไม่มีอวัยวะเพศ (penis) คล้ายพ่อและพี่ชายของตน จึงทำให้เด็กอิจฉาการมีอวัยวะเพศชาย (penis envy) และอยากมีอวัยวะเพศแบบพ่อ จึงโกรธแม่ ตั้งตนเป็นศัตรูกับแม่ แล้วเด็กหันไปรักพ่อ ฉันทูสาวแทนและมีความรู้สึกอยากครอบครองพ่อด้วย แต่เนื่องจากเด็กกลัวว่าแม่จะล่วงรู้ความรู้สึกของตนและลงโทษตน เด็กจึงเก็บกดความรู้สึกและความปรารถนาในตัวพ่อไว้แล้วหันมาเลียนแบบพฤติกรรมของแม่แทนเพื่อให้พ่อรัก (สุดา ชั้นไพศาลศิลป์, 2543)

Freud เชื่อว่า เด็กช่วงอายุ 5 ปีนั้นเป็นวัยที่มีการพัฒนาบุคลิกภาพได้อย่างสมบูรณ์ (ศรัณย์ คำริสุข, 2525 อ้างถึงใน สุดา ชั้นไพศาลศิลป์, 2543) โดยเด็กจะมีการเรียนรู้ความเป็นเพศชาย หรือหญิงจากพ่อแม่เพศเดียวกับตนมากกว่า ถ้าพ่อไม่ค่อยมีส่วนอยู่ดูแลลูกชาย เด็กชายจะเติบโตขึ้นในลักษณะที่ไม่ค่อยเป็นชายและกลายเป็นความสับสน ดังนั้นการที่ลูกชายได้อยู่กับพ่อจะทำให้เด็กได้เรียนรู้ความสนุกจากการเล่นแบบผู้ชายซึ่งต่างไปจากแม่ ทำให้เด็กหล่อหลอมพฤติกรรมของลักษณะความเป็นชายขึ้น ลักษณะอย่างเดียวกันก็เกิดขึ้นในเด็กหญิงที่มีสัมพันธภาพที่ดีกับแม่ (สุดา ชั้นไพศาลศิลป์, 2543) ดังที่งานวิจัยของ Girieser (1972 อ้างถึงใน วรรณภา เพชรพันธ์, 2534 อ้างถึงใน สุดา ชั้นไพศาลศิลป์, 2543) พบว่าไม่ว่าจะเป็นลักษณะความเป็นชายของพ่อ หรือลักษณะความเป็นหญิงของแม่ก็ตาม ต่างก็มีส่วนส่งเสริมละสนับสนุนการถอดแบบบทบาททางเพศลักษณะความเป็นชายและความเป็นหญิงของเด็กทั้งสิ้น ตรงกันข้ามหากเด็กอยู่กับพ่อหรือแม่เพศเดียวกับตนเองมากเกินไปอาจจะเกิดปัญหาพัฒนาการทางด้านสัมพันธภาพกับบุคคลต่างเพศได้ (ยงยุทธ วงศ์ภิรมสาคณต์, 2542 อ้างถึงใน สุดา ชั้นไพศาลศิลป์, 2543)

ทฤษฎีการเรียนรู้ทางปัญญาสังคม (Social cognitive theory)

ตามแนวคิดพื้นฐานของทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของ Bandura กล่าวว่า พฤติกรรมของมนุษย์นั้นไม่ได้เกิดขึ้นและเปลี่ยนแปลงไปเนื่องจากปัจจัยทางสภาพแวดล้อมแต่เพียงอย่างเดียว หากแต่จะต้องมีปัจจัยส่วนบุคคลเช่น ปัญญา ชีวภาพ และสิ่งภายในอื่นๆร่วมด้วยและการรวมกันของปัจจัยส่วนบุคคลนั้นจะต้องร่วมกันในลักษณะที่กำหนดซึ่งกันและกันได้ (reciprocal determinism) กับปัจจัยทางด้านพฤติกรรมและสภาพแวดล้อม (สมโภชน์ เขียมสุภานิต, 2539 อ้างถึงใน สุดา ชั้นไพศาลศิลป์, 2543)

ตามแนวคิดของ Bandura นั้น พฤติกรรมและสิ่งแวดล้อมไม่สามารถแยกออกจากกันได้และเบนคูราเชื่อว่ามนุษย์มักใช้สภาพเงื่อนไขของสิ่งแวดล้อมซึ่งมีผลต่อพฤติกรรมของมนุษย์และประสบการณ์ที่เกิดขึ้นจากพฤติกรรมของมนุษย์นั้น มีส่วนในการตัดสินใจพฤติกรรมครั้งต่อไปของมนุษย์ (พรรณทิพย์ ศิริวรรณบุศย์, 2530 อ้างถึงใน สุดา ชั้นไพศาลศิลป์, 2543) Bandura & Mischel (1963 cities in Salkind, 1990 อ้างถึงใน สุดา ชั้นไพศาลศิลป์, 2543) กล่าวว่า เด็กจะเรียนรู้พฤติกรรมต่างๆ โดยการเลียนแบบบุคคลที่อยู่รอบๆตัวเขา ดังนั้นพฤติกรรมที่แตกต่างกันระหว่างเพศ จึงเกิดจากการที่เด็กเห็นผู้หญิงและผู้ชายแสดงพฤติกรรมที่แตกต่างกัน และเรียนรู้ที่จะมีพฤติกรรมตามตัวแบบนั้นๆ การเรียนรู้พฤติกรรมใดๆรวมทั้งพฤติกรรมที่เกี่ยวกับบทบาททางเพศนั้นประกอบด้วยกระบวนการ 2 ขั้นตอน ได้แก่ กระบวนการเรียนรู้ (acquisition) และกระบวนการปฏิบัติ (performance) (Mischel, 1976 cities in Kaplan & Sydney, 1980 อ้างถึงใน สุดา ชั้นไพศาลศิลป์, 2543) กระบวนการเรียนรู้ เกิดขึ้นครั้งแรกจากการสังเกตเห็นตัวแบบแสดงพฤติกรรมซึ่งตัวแบบอาจเป็นตัวอย่างที่เป็นบุคคลจริงๆ (live model) ที่เด็กมีการปฏิสัมพันธ์โดยตรง เช่น พ่อแม่ หรือตัวแบบที่เด็กไม่มีการปฏิสัมพันธ์โดยตรง เช่น การรู้ข้อมูลจากวิทยุหรือโทรทัศน์ เป็นต้น ต่อมาเด็กจึงเกิดกระบวนการปฏิบัติตามพฤติกรรมที่สังเกตเห็นโดยมีแรงจูงใจให้กระทำพฤติกรรมนั้นๆ เด็กจะเลือกทำพฤติกรรมที่ให้ผลทางบวกมากกว่าพฤติกรรมที่ให้ผลทางลบ เด็กหญิงและเด็กชายจะเรียนรู้พฤติกรรมต่างๆที่คล้ายคลึงกัน แต่จะแสดงออกในลักษณะใดขึ้นอยู่กับความคาดหวังของสังคมที่มีต่อพฤติกรรมของแต่ละเพศ (ศรีเรือน แก้วกังวาล , 2521 อ้างถึงใน สุดา ชั้นไพศาลศิลป์, 2543)

ตามแนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้ทางปัญญาสังคม เด็กจะเรียนรู้พฤติกรรมต่างๆในสังคม รวมทั้งบทบาททางเพศได้นั้นจำเป็นต้องผ่านกระบวนการ 3 กระบวนการ คือ การเรียนรู้โดยการสังเกต (observational learning theory) การกำกับตนเอง (self-regulation) และการรับรู้ความสามารถของตนเอง (self-efficacy) กล่าวคือ ทั้ง 3 กระบวนการนี้มีความสำคัญต่อการเรียนรู้ของบุคคล โดยเฉพาะการเรียนรู้โดยการสังเกตตัวแบบ พฤติกรรมของมนุษย์ส่วนใหญ่เป็นการสังเกตพฤติกรรมจากผู้อื่นแทบทั้งสิ้น เช่น เด็กชายจะเลียนแบบพฤติกรรมของผู้ชายจากการสังเกตจากตัวแบบเพศชาย เช่น พ่อ พี่ เพื่อน และครู แล้วจดจำพฤติกรรมนั้นๆไปทำตามแบบ และถ้าพฤติกรรมนั้นๆทำแล้วได้รับคำชมเชยหรือได้รางวัล (positive reinforcement) ก็จะทำให้เด็กมีพฤติกรรมนั้นๆอีกจนเกิดเป็นลักษณะพฤติกรรมของเด็ก ในทางกลับกันเด็กจะลดการเลียนแบบพฤติกรรมจากตัวแบบหากเด็กได้รับการลงโทษ (punishment) เช่น เด็กได้รับการลงโทษทางกาย (การตี) เด็กเรียนรู้ที่จะหยุดพฤติกรรมนั้นๆ สิ่งเหล่านี้จะทำให้เด็กเรียนรู้ที่จะแสดงพฤติกรรมที่สังคมยอมรับว่าเหมาะสมกับเพศของตน โดย

เด็กจะเลียนแบบพฤติกรรมที่ให้ผลดีกับเขามากกว่าพฤติกรรมที่เขาทำแล้วไม่สบายใจ (พรรณทิพย์ ศิริวรรณบุษย์, 2530 อ้างถึงใน สุดา ชั้นไพศาลศิลป์, 2543)

นอกจากนี้ Bandura ยังเห็นว่า กระบวนการเรียนรู้พฤติกรรมทางเพศนั้น เด็กจะเรียนรู้ได้โดยผ่านการสังเกตจากตัวแบบ (modeling) ซึ่งประกอบด้วย 4 กระบวนการ ดังนี้ (สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต, 2539 อ้างถึงใน สุดา ชั้นไพศาลศิลป์, 2543)

1. กระบวนการตั้งใจ (attention process) เด็กจะไม่สามารถเรียนรู้สิ่งต่างๆ ได้มากมายจากการสังเกต ถ้าเขาไม่ได้ให้ความสนใจต่อสิ่งนั้น เด็กเกิดการเรียนรู้โดยการเฝ้ามองในการสังเกตพฤติกรรมของบุคคลอื่น ซึ่งกระบวนการตั้งใจจะเป็นตัวกำหนดว่าเด็กจะสังเกตอะไรจากตัวแบบนั้น ประพฤติตามตัวแบบได้สำเร็จนั้นต้องอาศัยความสามารถในการรับรู้ (perceptual) ของเด็กด้วย

2. กระบวนการเก็บจำ (retention process) เด็กจะไม่ได้รับอิทธิพลจากตัวแบบถ้าเด็กไม่สามารถจะจดจำลักษณะของตัวแบบได้ เด็กจะต้องแปลงข้อมูลที่ได้จากตัวแบบที่อยู่ในรูปของสัญลักษณ์และจัดโครงสร้างเพื่อให้จำได้ง่ายขึ้น เช่น ลักษณะท่าทาง (gestures) ของตัวแบบ หรือ การใช้คำ ภาษา (verbal) ของตัวแบบนั้น

3. กระบวนการกระทำ (motor reproduction process) เป็นการแปลงรหัสความจำไปสู่การสร้างพฤติกรรมใหม่ๆ ซึ่งเด็กจะกระทำได้ดีหรือไม่ขึ้นอยู่กับสิ่งที่ยังจำได้ในการสังเกตตัวแบบ โดยเด็กสามารถประเมินดูได้จากการกระทำของตนเองแล้วนำมาเทียบเคียงการกระทำกับภาพที่เด็กจำได้

4. กระบวนการจูงใจ (motivational process) การที่เด็กเกิดการเรียนรู้แล้วแสดงพฤติกรรมหรือไม่ขึ้นอยู่กับกระบวนการจูงใจ กระบวนการจูงใจขึ้นอยู่กับองค์ประกอบของสิ่งล่อใจจากภายนอก สิ่งนั้นจะต้องกระตุ้นการรับรู้ เป็นสิ่งของที่จับต้องได้ และเป็นที่ยอมรับของสังคม และยังขึ้นอยู่กับสิ่งล่อใจที่เห็นผู้อื่นได้รับ ตลอดจนสิ่งล่อใจของตนเองซึ่งอาจจะเป็นวัตถุสิ่งของ เช่น ขนม เงิน เป็นต้น

เราจะเห็นได้ว่ากระบวนการทั้ง 4 กระบวนการ คือ กระบวนการตั้งใจ กระบวนการเก็บจำ กระบวนการกระทำและกระบวนการจูงใจมีความสำคัญต่อการเลียนแบบพฤติกรรมของเด็กโดยเด็กสามารถเรียนรู้ได้จากการสังเกตพฤติกรรมของตัวแบบแล้วนำไปปฏิบัติตาม ถ้าพฤติกรรมที่เด็กแสดงออกไปมีคนอื่นยกย่อง ชมเชย หรือให้รางวัล เด็กก็จะแสดงพฤติกรรมนั้นซ้ำๆ ในทางกลับกันถ้าเด็กแสดงพฤติกรรมนั้นแล้วได้รับการลงโทษเด็กก็จะหยุดทำพฤติกรรมนั้น (สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต, 2539 อ้างถึงใน สุดา ชั้นไพศาลศิลป์, 2543)

ปัจจัยสำคัญในการเลียนแบบพฤติกรรม คือ ตัวแบบ (modeling) (สุคา ชั้นไพศาลศิลป์, 2543) Bandura (1977 cited in Hjelle & Ziegler, 1981 อ้างถึงใน สุคา ชั้นไพศาลศิลป์, 2543) กล่าวว่า การเลียนแบบพฤติกรรมของมนุษย์นั้นขึ้นอยู่กับความสนใจต่อตัวแบบนั้น และมีการปฏิสัมพันธ์ที่ติดต่อกัน ในการเรียนรู้พฤติกรรมเกี่ยวกับบทบาททางเพศจากตัวแบบนั้น พ่อแม่จัดเป็นตัวแบบที่สำคัญที่สุดเพราะพ่อแม่เป็นตัวแบบที่มีอิทธิพลมากที่สุดต่อชีวิตเด็ก กล่าวคือ เด็กจะลอกเลียนแบบพฤติกรรมจากตัวแบบที่มีลักษณะอบอุ่น (nurturant) มีอำนาจ (powerful) มีลักษณะเด่น (dominance) และมีลักษณะคล้ายคลึงกับตน และเนื่องจากเด็กเห็นว่าพ่อแม่เป็นตัวแบบที่มีลักษณะดังกล่าว เด็กจึงเลือกเลียนแบบพฤติกรรมของพ่อแม่ที่คล้ายคลึงกับตนมากที่สุด นั่นคือตัวแบบของเพศชาย คือ พ่อ และตัวแบบของเพศหญิง คือ แม่ เด็กชายจะเลียนแบบพฤติกรรมความเป็นชายจากพ่อ ส่วนเด็กหญิงจะเลียนแบบพฤติกรรมความเป็นหญิงจากแม่ (Mischel & Grusec, 1966 cited in Spence & Helmreich, 1978 อ้างถึงใน สุคา ชั้นไพศาลศิลป์, 2543) เพื่อพัฒนาบทบาททางเพศที่เหมาะสมกับเพศของตนอีกต่อไปในอนาคต (สุคา ชั้นไพศาลศิลป์, 2543)

ทฤษฎีสกีมาทงเพศ (Gender schema theory) ของ Bem

จุดเริ่มแรกของทฤษฎีสกีมาทงเพศมาจากการสังเกตพบว่า เด็กมีพัฒนาการอย่างคงที่เกี่ยวกับการเรียนรู้ลักษณะความเป็นหญิงและลักษณะความเป็นชายตามที่สังคมของเขากำหนด (ฉันทจิต จริยจรรยาโรจน์, 2541) Bem (1984 อ้างถึงใน ฉันทจิต จริยจรรยาโรจน์, 2541) มองว่าลักษณะความเป็นหญิงและลักษณะความเป็นชายนั้นประกอบด้วยพฤติกรรมและลักษณะทางบวกต่างๆรวมกัน ซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะตัวของเพศชายและเพศหญิงที่แตกต่างกัน และเป็นลักษณะที่พึงปรารถนาสำหรับเพศหนึ่งมากกว่าอีกเพศหนึ่ง การที่จะบอกว่าบุคคลใดมีลักษณะความเป็นหญิงหรือลักษณะความเป็นชายจะดูได้จากพฤติกรรมที่บุคคลนั้นตอบสนองต่อเหตุการณ์ต่างๆในสภาพแวดล้อม โดยสังคมแต่ละสังคมมีมาตรฐานที่เหมาะสมเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมที่พึงปรารถนาสำหรับแต่ละเพศ

แนวคิดเดิมของ Bem นั้น เชื่อว่าผู้ชายและผู้หญิงมีความแตกต่างกันเนื่องมาจากอิทธิพลของวัฒนธรรมและสังคมที่เป็นตัวกำหนดอย่างกว้างๆ เกี่ยวกับลักษณะบทบาททางเพศของชายและหญิง แต่แนวคิดใหม่ของ Bem ที่เรียกว่า ทฤษฎีสกีมาด้านเพศ (Gender Schema Theory) (Bem, 1981 อ้างถึงใน ฉันทจิต จริยจรรยาโรจน์, 2541) ได้เน้นว่าบุคคลจะมีลักษณะบทบาททางเพศเป็นอย่างไรขึ้นอยู่กับการพัฒนาสกีมา (Schema) สกีมาเป็นโครงสร้างทางปัญญา (Cognitive Structure) เป็นขบวนการความเชื่อมโยง ซึ่งจัดระบบและชี้นำการรับรู้ของบุคคล หน้าที่ของสกีมาเป็นเสมือนโครงสร้างที่มีอยู่

ก่อนแล้วและพร้อมที่จะค้นหาซึมซาบ (assimilate) ข้อมูลที่ได้เข้ามาให้เหมาะสมกับสกีมา กระบวนการข้อมูลของสกีมา (Schema Information Processing) เป็นกระบวนการที่มีประสิทธิภาพในการคัดเลือก ตีความ และจัดประเภทสิ่งเร้าต่างๆ ดังนั้นกระบวนการสกีมาด้านเพศจึงเปรียบเสมือนกระบวนการในการจัดประเภทของคนตามลักษณะและพฤติกรรมออกเป็น 2 ประเภท คือ ลักษณะความเป็นหญิง และลักษณะความเป็นชายโดยไม่สนใจความแตกต่างด้านอื่นๆที่ไม่เกี่ยวข้องกับเพศ ตัวอย่างเช่น จัดลักษณะของความอ่อนโยน (Tender) และนกไนติงเกล (Nightingel) ว่าเป็นสัญลักษณ์ของเพศหญิง ส่วนลักษณะกล้าแสดงออก (Assertive) และนกอินทรี (Eagle) ว่าเป็นสัญลักษณ์ของเพศชายเป็นต้น (ฉันทจิต จริยจรรูโรจน์, 2541)

Bem ได้เสนอขั้นตอนในการพัฒนาสกีมา ไว้ 2 ขั้นตอนดังนี้คือ ในขั้นแรก บุคคลจะเรียนรู้ขั้นพื้นฐานเกี่ยวกับเพศจากความแตกต่างระหว่างบทบาทของเพศชายและเพศหญิงต่างๆ ไปจากสังคมว่า บทบาทแบบใดเหมาะสมกับเพศใด เกิดเป็นสกีมาด้านเพศ (gender schema) ขึ้นในบุคคลนั้นๆ และในขั้นที่สอง บุคคลจะสามารถประเมินตนเองได้ว่าลักษณะบุคลิกภาพแบบใดมีความเหมาะสมเฉพาะกับเพศของตน โดยอาศัยสกีมาด้านเพศที่ตนเองพัฒนาขึ้นประเมินความเหมาะสมของลักษณะบุคลิกภาพของตนกับสกีมาด้านเพศว่ามีความสอดคล้องกันหรือไม่ ฉะนั้นสกีมาด้านเพศจึงเปรียบเสมือนมาตรฐานของสังคมที่กำหนดขึ้นในการประเมินลักษณะบุคลิกภาพและพฤติกรรมสำหรับเพศใดเพศหนึ่ง และเมื่อบุคคลสังเกตเห็นว่าตนมีบทบาททางเพศตามมาตรฐานของสังคมแล้ว จะก่อให้เกิดความคิดรวบยอดเกี่ยวกับตนเองในเรื่องความแตกต่างทางเพศที่มั่นคงยิ่งขึ้น และเกิดเป็นบทบาททางเพศที่สังคมปรารถนา (ฉันทจิต จริยจรรูโรจน์, 2541)

นอกจากนี้ Bem ได้แบ่งบทบาททางเพศของบุคคลออกเป็น 2 ลักษณะใหญ่ๆ คือ พวก Gender Schematic เป็นกลุ่มที่มีลักษณะตรงตามเพศสูง ซึ่งลักษณะความแตกต่างทางเพศมีอิทธิพลต่อการรับรู้ การแปลความ และการสนองต่อตัวกระตุ้นในสังคม อีกพวกหนึ่งคือ Gender Aschematic หรือเรียกว่า แอนโดโรจีนี (Androgyny) ในบุคคลกลุ่มนี้ ลักษณะความแตกต่างทางเพศไม่ได้มีอิทธิพลต่อการกระทำของคนที่ตอบสนองต่อสถานการณ์ต่างๆ (ฉันทจิต จริยจรรูโรจน์, 2541)

Bem ได้เน้นความแตกต่างของผู้ที่มีบทบาททางเพศแบบตรงตามเพศ กับผู้ที่มีบทบาททางเพศแบบแอนโดโรจีนีไว้ 2 ประการ คือ ประการที่หนึ่ง เราสามารถแยกบุคคลที่มีลักษณะบทบาททางเพศแบบตรงตามเพศจากคนที่มีบทบาททางเพศไม่ตรงตามเพศของตน โดยใช้กระบวนการสกีมาด้านเพศ

(Gender schema processing) โดยผู้ที่มีบทบาททางเพศแบบตรงตามเพศจะมีแรงจูงใจภายในที่จะจัดระบบของข้อมูลที่ได้รับให้เป็นไปตามระเบียบ กฎเกณฑ์ที่สังคมยอมรับ คือลักษณะความเป็นชาย (masculine) ในผู้ชาย และลักษณะความเป็นหญิง (feminine) ในผู้หญิง เกิดเป็นความคิดรวบยอดเกี่ยวกับตนเองและมีพฤติกรรมที่แสดงออกในลักษณะที่เป็นไปตามเพศของตน แต่ในบุคคลที่มีบทบาททางเพศแบบแอนโดรจีนีนั้น ไม่มีความแตกต่างของพฤติกรรมหรือคุณสมบัติที่เกี่ยวข้องกับเพศอย่างเพศอย่างชัดเจน ส่วนประการที่สอง คือ Bem ได้เสนอว่าเราสามารถจำแนกผู้ที่มีกระบวนการสกีมาด้านเพศออกจากผู้ที่ไม่มีสกีมาด้านเพศ โดยใช้แบบวัดบทบาททางเพศ ซึ่งบุคคลที่มีสกีมาด้านเพศ จะกล่าวถึงตนเองโดยแยกออกเป็นลักษณะความเป็นชายหรือลักษณะความเป็นหญิงลักษณะใดลักษณะหนึ่ง ในทางตรงกันข้ามผู้ที่มีบทบาททางเพศลักษณะแอนโดรจีนีนี จะเลือกข้อความของแบบวัดอย่างอิสระมากกว่าที่จะคำนึงถึงลักษณะความเป็นชายหรือความเป็นหญิง (Bem, 1981 อ้างถึงใน ฉันทจิต จริยจรูญโรจน์, 2541)

Huston (1983 cited in Cook, 1985 อ้างถึงใน ฉันทจิต จริยจรูญโรจน์, 2541) กล่าวว่า ทฤษฎีสกีมาทางเพศมีรากฐานมาจากทฤษฎีพัฒนาการทางความคิดและความเข้าใจ (Cognitive Development Theory) และทฤษฎีปัญญาทางสังคม (Social Cognitive Theory) ซึ่งทฤษฎีสกีมาทางเพศและทฤษฎีพัฒนาการทางความคิดความเข้าใจเน้นร่วมกันในเรื่องโครงสร้างและการทำงานของกระบวนการความคิดความเข้าใจ (cognitive processes) ของแต่ละบุคคล โดยมีการซึมซับลักษณะบทบาททางเพศของตนและมีการปรับโครงสร้างทางปัญญาทำให้เกิดความคิดรวบยอดเกี่ยวกับตนเอง ซึ่งกระบวนการดังกล่าวจะเกิดขึ้นในระยะแรกของชีวิต อย่างไรก็ตาม ทฤษฎีสกีมาทางเพศและทฤษฎีพัฒนาการทางความคิดความเข้าใจนั้นเน้นความแตกต่างของเพศทางกายภาพว่า ทำให้เกิดลักษณะที่แตกต่างกันในแต่ละเพศ โดยบุคคลจะรับรู้ว่าเป็นเพศใดแล้วจะค่อยๆรับรูปแบบของพฤติกรรมของเพศตนเข้าไป ซึ่งรูปแบบของพฤติกรรมที่เหมาะสมกับเพศของตนทำให้เกิดสกีมาทางเพศ ส่วนทฤษฎีสกีมาทางเพศของ Bem นั้น เน้นว่าลักษณะที่แตกต่างกันในแต่ละเพศเกิดจากการแบ่งแยกบทบาททางเพศของสังคม ทำให้มีผลกระทบต่อความคิดรวบยอดและพฤติกรรมของบุคคล เมื่อเด็กมีการเรียนรู้ถึงขอบเขตของบทบาททางเพศของชายและหญิงจึงเกิดสกีมาทางเพศ

ดังนั้นทฤษฎีสกีมาทางเพศจึงเป็นผลมาจากการกำหนดของสังคมเป็นหลัก สำหรับทฤษฎีสกีมาทางเพศกับทฤษฎีปัญญาทางสังคมจะเน้นร่วมกันในเรื่องของอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมที่มีผลต่อการเรียนรู้บทบาททางเพศของเด็กซึ่งทฤษฎีปัญญาทางสังคมเน้นว่าเด็กจะมีการเรียนรู้พฤติกรรมของบทบาททางเพศ (sex role behaviors) จากการที่เด็กมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม (ฉันทจิต จริยจรูญ

โรจน์, 2541) Mischel (1982 cited in Cook, 1985 อ้างถึงใน ฉันทจิต จริยจรูญโรจน์, 2541) กล่าวว่า เด็กชายและเด็กหญิงจะเรียนรู้พฤติกรรมที่คล้ายคลึงกัน แต่จะแสดงออกในลักษณะใดเป็นผลมาจากความคาดหวังของสังคมที่มีต่อพฤติกรรมของแต่ละเพศ ส่วนทฤษฎีสกีมาทงเพศนั้นกล่าวว่าสภาพแวดล้อมจะมีอิทธิพลในแง่การเป็นตัวกำหนดความแตกต่างระหว่างบทบาททางเพศของเพศหญิงและเพศชายโดยทั่วไป ทำให้มีผลกระทบต่อความคิดรวบยอดและพฤติกรรมของบุคคล

กล่าวโดยสรุปแล้วทฤษฎีสกีมาด้านเพศ (Gender Schema Theory) เป็นทฤษฎีที่เน้นถึงการเปลี่ยนแปลงของระบบ โครงสร้างทางความคิดความเข้าใจเกี่ยวกับตนเองของบุคคลโดยจะเกิดการเรียนรู้ถึงความแตกต่างทางเพศ และพฤติกรรมต่างๆจากสังคม บุคคลจะพยายามรักษาไว้ซึ่งพฤติกรรมที่สังคมยอมรับและให้การสนับสนุน เกิดเป็นลักษณะบทบาททางเพศแบบตรงตามเพศขึ้น แต่ในขณะเดียวกันก็มีบุคคลอีกประเภทหนึ่งที่ไม่ยึดติดกับกฎเกณฑ์และความคาดหวังของสังคม มีความยืดหยุ่น ในการตอบสนองต่อสถานการณ์ต่างๆ มากกว่าบุคคลที่มีบทบาทตรงตามเพศของตน ซึ่ง Bem เรียกบทบาททางเพศแบบนี้ว่า แอนโดรจีนี (Androgyny) (ฉันทจิต จริยจรูญโรจน์, 2541)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัย Shirley M. Millera (2007) ศึกษาเกี่ยวกับเด็กอนุบาล 17 คนที่มีแม่ทำงานนอกบ้านและ 17 คนที่มีแม่ทำงานในบ้าน (เป็นแม่บ้าน) พบว่า บทบาททางเพศของแม่จะไม่เป็นไปตามรูปแบบครอบครัวแบบดั้งเดิม (เช่น เป็นแม่บ้าน หรืออยู่ภายใต้อำนาจของพ่อไม่มีโอกาสตัดสินใจ) ในแม่ที่ทำงานนอกบ้าน ซึ่งลักษณะนี้จะส่งผลต่อบทบาททางเพศของลูกสาว นั่นคือลูกสาวจะมีบทบาททางเพศที่ยืดหยุ่นไม่เป็นไปตามบทบาททางเพศที่ตรงตามเพศเท่านั้น เช่น แม่ที่เป็นแม่บ้าน จะมีลักษณะบทบาททางเพศความเป็นหญิงสูง (Feminine) ส่วนแม่ที่ประกอบอาชีพจะมีลักษณะบทบาททางเพศความเป็นชายสูง (Masculine) เข้ามาด้วย

วัตถุประสงค์

เพื่อเปรียบเทียบบทบาททางเพศของวัยรุ่นหญิงตอนต้นที่มารดาประกอบอาชีพ และไม่ประกอบอาชีพว่าวัยรุ่นหญิงกลุ่มใดมีบทบาททางเพศที่ยืดหยุ่นมากกว่ากัน จากการศึกษาวิจัยในต่างประเทศที่ศึกษาเรื่องดังกล่าวยังไม่มีการศึกษาในประเทศแถบเอเชีย อีกทั้งยังไม่มีการศึกษาในวัยรุ่นหญิงตอนต้น ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาปัจจัยที่ทำให้เกิดความยืดหยุ่นในบทบาททางเพศโดยศึกษาอิทธิพลของมารดาว่า การทำงานในและนอกบ้านของมารดามีผลต่อการรับรู้บทบาททางเพศของวัยรุ่นหญิงตอนต้นหรือไม่

ขอบเขตการวิจัย

1. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นเป็นวัยรุ่นหญิงตอนต้นที่กำลังศึกษาอยู่ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 202 คน โดยประกอบด้วยกลุ่มที่มารดาประกอบอาชีพ 101 คน และกลุ่มที่มารดาไม่ประกอบอาชีพ 101 คนที่กำลังศึกษาอยู่ในโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดกรุงเทพมหานคร ที่เลือกจังหวัดนี้เพราะสามารถเก็บกลุ่มตัวอย่างได้สะดวก

2. ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

2.1 ตัวแปรต้น คือ สถานะการทำงานของมารดา แบ่งเป็น 2 ระดับ คือ

2.1.1 มารดาประกอบอาชีพ

2.1.2 มารดาไม่ประกอบอาชีพ

2.2 ตัวแปรตาม คือ บทบาททางเพศ

2.2.1 Masculine

2.2.2 Feminine

2.2.3 Androgyny

2.2.4 Undifferentiate

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย

3.1 มาตรฐานบทบาททางเพศ เป็นมาตรวัดที่สร้างขึ้นโดย กรรณิกา เฉลิมกุล(2535 อ้างถึงใน ฉันทจิต จริชชญูโรจน์, 2541) ได้นำแบบสอบถามที่สร้างจากคำคุณศัพท์ทั้ง 97 ลักษณะของ นิตยกุล อรรถนุพรรณ มาปรับปรุงตามแนวทางของ Bem (1974) (ฉันทจิต จริชชญูโรจน์, 2541)

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

วัยรุ่นตอนต้น คือ บุคคลที่มีอายุระหว่าง 13-15ปี และกำลังศึกษาอยู่ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น บทบาททางเพศ คือ ลักษณะบุคลิกภาพของบุคคลที่แสดงถึงความเป็นชาย และ/หรือ ความเป็นหญิง โดยจะแสดงออกทางพฤติกรรมการพูด การแสดงออกของความรู้สึกและอารมณ์ ซึ่งบุคคลเรียนรู้ได้จากการสังเกตบุคคลรอบข้างแล้วนำมาปฏิบัติให้เหมาะสมกับเพศของคนตามที่สังคมกำหนด (ฉันทจิต จริชชญูโรจน์, 2541) แบ่งเป็น 4 แบบ คือ

1. Masculine คือ ลักษณะความเป็นชายสูง

2. Feminine คือ ลักษณะความเป็นหญิงสูง

3. Androgyny คือ ลักษณะความเป็นชายและลักษณะความเป็นหญิงสูงทั้งคู่

4. Undifferentiate คือ ลักษณะความเป็นชายและลักษณะความเป็นหญิงต่ำทั้งคู่

วัด โดย มาตรฐานวัดบพททางเพศ เป็นมาตรฐานที่สร้างขึ้น โดย กรรณิกา เฉลิมกุล(2535 อ้างถึงใน ฉันทจิต จริยจรูญโรจน์, 2541) ได้นำแบบสอบถามที่สร้างจากคำคุณศัพท์ทั้ง 97 ลักษณะของ นิคัยกุล อรรถนุพรรณ มาปรับปรุงตามแนวทางของ Bem (1974) (ฉันทจิต จริยจรูญโรจน์, 2541)

มารดาประกอบอาชีพ คือ แม่ที่ทำงานนอกบ้าน ได้จากการถามข้อมูลส่วนตัว

มารดาไม่ประกอบอาชีพ คือ แม่ที่ทำงานเป็นแม่บ้าน ได้จากการถามข้อมูลส่วนตัว

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ได้ทราบว่าวัยรุ่นหญิงตอนต้นที่มารดาประกอบอาชีพกับวัยรุ่นหญิงตอนต้นที่มารดาไม่ประกอบอาชีพนั้นกลุ่มใดมีความยึดมั่นในบทบาททางเพศมากกว่ากัน และอย่างไร

บทที่ 2

วิธีดำเนินการวิจัยและวิธีรวบรวมข้อมูล

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นวัยรุ่นหญิงตอนต้นที่กำลังศึกษาอยู่ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 202 คน โดยประกอบด้วยกลุ่มที่มารดาประกอบอาชีพ 101 คน และกลุ่มที่มารดาไม่ประกอบอาชีพ 101 คนที่กำลังศึกษาอยู่ในโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดกรุงเทพมหานคร

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ไม่มีการทำการศึกษานำร่องเนื่องจากกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้มีความเข้าใจภาษาที่ใช้ในมาตรวัดบทบาททางเพศ

การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยใช้วิธีเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) ให้ได้วัยรุ่นหญิงตอนต้น จำนวน 202 คน ซึ่งแบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่มารดาประกอบอาชีพ 101 คน และกลุ่มที่มารดาไม่ประกอบอาชีพ 101 คน โดยผู้วิจัยเฉพาะเจาะจงเลือกกลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นที่โรงเรียนศึกษานารี จังหวัดกรุงเทพมหานคร

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วยมาตรวัด 1 ชุด คือ

มาตรวัดบทบาททางเพศ

มาตรวัดบทบาททางเพศที่นำมาใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นมาตรวัดที่นำมาจากวิทยานิพนธ์ของฉันทจิต จริยจรูญโรจน์ หลักสูตรปรัชญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาจิตวิทยาพัฒนาการ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีการศึกษา 2541 ซึ่งเป็นมาตรวัดที่สร้างขึ้นโดยกรรณิกา เฉลิมกุล (2535) มีจำนวน 36 ข้อกระทง แบ่งเป็นข้อกระทงของมาตรวัดความเป็นชาย (masculine item) จำนวน 12 ข้อ ข้อกระทงของมาตรวัดความเป็นหญิง (feminine item) จำนวน 12 ข้อ และข้อกระทงของมาตรวัดความเป็นกลาง (neutral item) จำนวน 12 ข้อ ลักษณะเป็นมาตรประเมินค่า 7 ช่วงมาตรจากน้อยที่สุดถึงมากที่สุดโดยแต่ละช่วงมีความหมายดังนี้ (ฉันทจิต จริยจรูญโรจน์, 2541)

1 = น้อยที่สุด หมายถึง เมื่อผู้ตอบเห็นว่าข้อความนั้นไม่ตรงหรือแทบจะไม่ตรงกับลักษณะบุคลิกภาพของผู้ตอบเลย

2 = น้อย หมายถึง เมื่อผู้ตอบเห็นว่าข้อความนั้นไม่ตรงกับลักษณะบุคลิกภาพของผู้ตอบเป็นส่วนมาก

3 = ค่อนข้างน้อย หมายถึง เมื่อผู้ตอบเห็นว่าข้อความนั้นไม่ตรงกับลักษณะบุคลิกภาพของผู้ตอบเป็นบางครั้ง แต่ไม่บ่อยนัก

4 = ปานกลาง หมายถึง เป็นจริงครึ่งหนึ่ง ไม่เป็นจริงครึ่งหนึ่ง คือ เมื่อผู้ตอบเห็นว่าข้อความนั้นตรงกับลักษณะบุคลิกภาพของผู้ตอบปานกลาง

5 = ค่อนข้างมาก หมายถึง เมื่อผู้ตอบเห็นว่าข้อความนั้นตรงกับลักษณะบุคลิกภาพของผู้ตอบบ่อยครั้ง

6 = มาก หมายถึง เมื่อผู้ตอบเห็นว่าข้อความนั้นตรงกับลักษณะบุคลิกภาพของผู้ตอบเป็นส่วนมาก

7 = มากที่สุด หมายถึง เมื่อผู้ตอบเห็นว่าข้อความนั้นตรงกับลักษณะบุคลิกภาพของผู้ตอบอยู่เสมอ หรือแทบจะทุกครั้ง

การหาคุณภาพของมาตรวัดบทบาททางเพศของกรรณิกา เฉลิมกุล (2535 อ้างถึงใน ฉันทจิต จริยจรูญโรจน์, 2541) มีดังนี้

1. กรรณิกา เฉลิมกุล ได้นำแบบสอบถามที่สร้างจากคำคุณศัพท์ทั้ง 97 ลักษณะของนิศย์กุล อรรถนุพรรณ มาปรับปรุงตามแนวทางของ Bem(1974) โดยให้กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วยนิศิตปริญญาโท จากคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พนักงานปูนซีเมนต์ไทย จำกัด ข้าราชการกระทรวงพาณิชย์ และพนักงานธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ จำนวนทั้งสิ้น 212 คน กลุ่มตัวอย่างทั้งหมดมีอายุระหว่าง 22-40 ปี ให้ประเมินลักษณะที่พึงปรารถนาสำหรับชาย และหญิงชุดใดชุดหนึ่งเพียงชุดเดียว จากนั้นนำผลที่ได้มาวิเคราะห์ด้วยการทดสอบค่า t โดยแยกวิเคราะห์ตามเพศของกลุ่มตัวอย่าง เพื่อหาว่าลักษณะต่างๆ ในแบบสอบถามเป็นลักษณะที่พึงปรารถนาสำหรับชาย และหญิงแตกต่างกันหรือไม่ แล้วคัดข้อกระทงที่กลุ่มตัวอย่างทั้งชายและหญิงรับรู้ตรงกันว่าเป็นลักษณะที่พึงปรารถนาสำหรับชาย ลักษณะที่พึงปรารถนาสำหรับหญิง และลักษณะที่พึงปรารถนาสำหรับชายและหญิงไม่แตกต่างกัน เพื่อนำมาใช้เป็นข้อกระทงในมาตรวัดความเป็นชาย มาตรวัดความเป็นหญิง และมาตรวัดความเป็นกลางในมาตรวัดบทบาททางเพศตามลำดับ โดยแบบสอบถามแบ่งออกเป็น 2 ชุด ได้แก่

ชุดที่ 1 แบบสอบถามลักษณะที่พึงปรารถนาสำหรับชายไทยในปัจจุบัน

ชุดที่ 2 แบบสอบถามลักษณะที่พึงปรารถนาสำหรับหญิงไทยในปัจจุบัน

2. วิเคราะห์การจำแนกรายชื่อของแบบสอบถาม

1. คำนวณค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนคุณลักษณะแต่ละข้อ ในแบบสอบถาม จำแนกตามประเภทของแบบสอบถาม

2. ทดสอบความแตกต่างระหว่าง ลักษณะที่พึงปรารถนาสำหรับชายและหญิงไทย จำแนกตามเพศ และประเภทของแบบสอบถาม ในแต่ละคุณลักษณะของข้อคำถามดังรายการทดสอบค่า t (t -independent test) ผลการทดสอบพบว่า

กลุ่มตัวอย่างเพศชาย รับรู้ลักษณะที่พึงปรารถนาสำหรับชายและหญิงแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 .01 และ .001 จำนวน 51 ลักษณะ โดยรับรู้ลักษณะที่พึงปรารถนาสำหรับชายมากกว่าหญิง จำนวน 27 ลักษณะ รับรู้ลักษณะที่พึงปรารถนาสำหรับหญิงมากกว่าชายจำนวน 24 ลักษณะและรับรู้ลักษณะที่พึงปรารถนาสำหรับชาย และหญิงไม่แตกต่างกันจำนวน 46 ลักษณะ

กลุ่มตัวอย่างเพศหญิง รับรู้ลักษณะที่พึงปรารถนาสำหรับชายและหญิงแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 .01 และ .001 จำนวน 44 ลักษณะ โดยรับรู้ลักษณะที่พึงปรารถนาสำหรับชายมากกว่าหญิง จำนวน 13 ลักษณะ รับรู้ลักษณะที่พึงปรารถนาสำหรับหญิงมากกว่าชายจำนวน 31 ลักษณะและรับรู้ลักษณะที่พึงปรารถนาสำหรับชาย และหญิงไม่แตกต่างกันจำนวน 53 ลักษณะ

เมื่อพิจารณาลักษณะที่กลุ่มเพศชายและหญิงรับรู้ตรงกันว่า เป็นลักษณะที่พึงปรารถนาสำหรับชายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 .01 และ .001 รวมทั้งพิจารณาค่าเฉลี่ยของ ลักษณะที่ไม่พึงปรารถนาสำหรับชาย จากการประเมินของกลุ่มตัวอย่างรวมทั้งหมด จะได้ลักษณะที่พึงปรารถนาสำหรับชายจำนวน 12 ลักษณะ ได้แก่ เปิดเผย ไม่ถือแท้ง่าย ฟุ้งตนเอง ชอบเกี่ยวกับกีฬา กล้าได้กล้าเสีย กล้าเสี่ยง กล้าพูดกล้าแสดงออก ชอบการแข่งขัน เป็นผู้นำ กล้าหาญ มีอารมณ์หนักแน่นมั่นคง เข้มแข็ง และ ควบคุมสติได้ในยามคับขัน

เมื่อพิจารณาลักษณะที่กลุ่มตัวอย่างเพศชายและเพศหญิงรับรู้ตรงกันว่าเป็นลักษณะที่พึงปรารถนาสำหรับหญิงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05 .01 .001 รวมทั้งพิจารณาค่าเฉลี่ยของ ลักษณะที่พึงปรารถนาสำหรับหญิงจากการประเมินของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดจะได้ลักษณะที่พึงปรารถนาสำหรับหญิงจำนวน 12 ลักษณะ ได้แก่ มีเสน่ห์ อ่อนโยน เรียบร้อย พุดจาไพเราะอ่อนหวาน น่ารัก ยิ้มง่าย ร่าเริง ช่างปรนนิบัติ ละเอียดอ่อน นุ่มนวล ชอบปลอบใจผู้อื่น และเมตตากรุณา

เมื่อพิจารณาลักษณะที่กลุ่มตัวอย่างเพศชายและเพศหญิงรับรู้ตรงกันว่าเป็นลักษณะที่พึงปรารถนาสำหรับชายและหญิง ไม่แตกต่างกันเพื่อนำไปใช้เป็นข้อกระทงวัดลักษณะความเป็นกลางของมาตรวัดบทบาททางเพศจำนวน 12 ลักษณะ แบ่งเป็นลักษณะทางบวกและทางลบ 6 ข้อ ดังนี้

ลักษณะทางบวก

1. มีอารมณ์ขัน
2. ชอบช่วยเหลือผู้อื่น
3. ขยันหมั่นเพียร
4. รู้จักกาลเทศะ
5. เข้าใจผู้อื่น
6. เอาใจใส่ความเป็นอยู่ของผู้อื่น

ลักษณะทางลบ

1. ก้าวร้าว
2. ตัดสินใจง่าย
3. เชื่อเรื่องเครื่องรางของขลัง
4. รู้จักฉวยโอกาส
5. ประกาศหรืออวดในความสามารถของตน
6. เกรงศาสนา

3. การทดสอบการจำแนกประเภทของแบบวัดบทบาททางเพศที่สร้างขึ้น

นำข้อกระทงของมาตรวัดความเป็นชาย จำนวน 12 ข้อ ข้อกระทงของมาตรวัดความเป็นหญิง จำนวน 12 ข้อ และข้อกระทงของมาตรวัดความเป็นกลาง จำนวน 12 ข้อ มาสร้างแบบสอบถามวัดบทบาททางเพศ โดยการสุ่มรายชื่อเข้าในแบบสอบถามนำไปทดสอบความสามารถ ในการจำแนกความแตกต่างของแบบสอบถาม ด้วยการนำค่าเฉลี่ยของแต่ละมาตรมาวิเคราะห์ ผลพบว่ากลุ่มตัวอย่างเพศชาย และเพศหญิงประเมินผู้ชายด้วยมาตรวัดความเป็นชาย มีค่าเฉลี่ยสูงกว่า เมื่อประเมินผู้หญิงด้วยมาตรเดียวกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .001 ในทำนองเดียวกัน เมื่อประเมินผู้หญิงด้วยมาตรวัดความเป็นหญิงพบว่าค่าเฉลี่ยสูงกว่า เมื่อประเมินผู้ชายด้วยมาตรเดียวกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 เช่นกัน แสดงว่า ข้อกระทงในมาตรวัดความเป็นชาย และมาตรวัดความเป็นหญิงนั้นมีความเหมาะสม สามารถจำแนกลักษณะบทบาททางเพศได้อย่างชัดเจน ในส่วนของมาตรวัดความเป็นกลาง เมื่อกลุ่มตัวอย่างเพศชายประเมินผู้ชายและผู้หญิงด้วยมาตรเป็นกลาง ไม่พบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเมื่อประเมิน โดยเพศหญิงพบว่าเพศหญิงประเมินผู้หญิงด้วยมาตรวัดความเป็นกลางมีค่าเฉลี่ยสูงกว่าเมื่อประเมินผู้ชายด้วยมาตรเดียวกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และพบว่าเมื่อกลุ่มตัวอย่างเพศชายประเมินผู้ชายด้วยมาตรวัดความเป็นชายมีค่าเฉลี่ยสูงกว่าเมื่อประเมินด้วยมาตรวัดความเป็นหญิงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 และในทำนองเดียวกัน เมื่อกลุ่มตัวอย่างเพศหญิงประเมินผู้หญิงด้วยมาตรวัดความเป็นหญิงมีค่าเฉลี่ยสูงกว่าเมื่อประเมินด้วยมาตรวัดความเป็นชายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างเพศชายและเพศหญิงมีความพึงปรารถนาลักษณะที่เหมาะสมกับเพศของตนมากกว่าเพศตรงข้าม

4. การวิเคราะห์ความเที่ยง (Reliability) ของมาตรวัดบทบาททางเพศที่สร้างขึ้น

4.1 กระบวนการ เฉลิมกฤต ได้นำมาตรวัดบทบาททางเพศที่สร้างขึ้นซึ่งประกอบด้วยมาตรวัดความเป็นชาย 12 ข้อ มาตรวัดความเป็นหญิง 12 ข้อ และมาตรวัดความเป็นกลางจำนวน 12 ข้อ รวมเป็น 36 ข้อ จัดทำเป็นมาตรวัดบทบาททางเพศ โดยการสุ่มรายชื่อเข้าในมาตรวัดดังนี้

ข้อกระทงที่วัดลักษณะความเป็นชาย ได้แก่ข้อ 1 4 7 10 13 16 19 22 25 28 31 และ 34

ข้อกระทงที่วัดลักษณะความเป็นหญิง ได้แก่ข้อ 2 5 8 11 14 17 20 23 26 29 32 และ 35

ข้อกระทงที่วัดลักษณะความเป็นกลาง ที่มีความหมายทางบวก ได้แก่ข้อ 3 9 15 21 27 33 และข้อที่มีความหมายทางลบ ได้แก่ข้อ 6 12 18 24 30 และ 36

4.2 กลุ่มตัวอย่างที่กรรณิกา ใช้ในการวิเคราะห์ความเที่ยงของมาตรวัดเป็นข้าราชการจากสำนักข้าราชการพลเรือน (กพ.) และบริษัทปุ๋ยแห่งชาติ การศึกษาระดับปริญญาตรี และยังอยู่ร่วมกันกับคู่สมรส จำนวน 100 คน

4.3 จากนั้น วรรณิกา เฉลิมกุล ได้นำมาตรวัดบทบาททางเพศที่สร้างขึ้นไปให้กลุ่มตัวอย่าง ในข้อ 4.2 ประเมินบทบาททางเพศของตนเอง โดยประเมินว่าข้อความแต่ละข้อในมาตรวัดตรงกับลักษณะบุคลิกภาพของตนเองมากน้อยเพียงใด แล้วนำมาตรวจให้คะแนน โดยให้คะแนน 1 ถึง 7 จากน้อยที่สุดถึงมากที่สุดตามลำดับในแต่ละข้อกระทง จากนั้นนำไปวิเคราะห์หาความเที่ยง โดยหาค่าสัมประสิทธิ์ความสอดคล้องภายใน (Internal Consistency Coefficient) แบบหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา (α) ของแต่ละมาตร ได้ค่าความเที่ยงตามตาราง ต่อไปนี้

ตารางที่ 2 : ค่าความเที่ยงของมาตรวัดความเป็นชายและมาตรวัดความเป็นหญิง

มาตรวัด	จำนวนข้อ	aa	ab
ความเป็นชาย	12	0.83	0.94
ความเป็นหญิง	12	0.86	0.85

a = ข้อมูลจากกลุ่มทดสอบเครื่องมือ (N=100)

b = ข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ศึกษาจริง (N=400)

จากขั้นตอนในการสร้างมาตรวัดบทบาททางเพศของ วรรณิกา เฉลิมกุล (2535 อ้างถึงใน ฉันทจิต จริยจรูญโรจน์, 2541) ดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยได้นำมาตรวัดดังกล่าวไปวิเคราะห์หาความเที่ยงอีกครั้ง โดยใช้กลุ่มทดสอบเครื่องมือที่เป็นเพศชายและเพศหญิงที่สมรสมาแล้ว 7-20 ปี จำนวน 40 คน เป็นเพศชาย 20 คน และเพศหญิง 20 คน ให้ทำมาตรวัดบทบาททางเพศจำนวน 36 ข้อ แล้วนำมาวิเคราะห์หาความเที่ยง โดยหาค่าสัมประสิทธิ์ความสอดคล้องภายใน (Internal Consistency Coefficient) แบบหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา (α) ของแต่ละมาตร ได้ค่าความเที่ยงดังตารางต่อไปนี้ (ฉันทจิต จริยจรูญโรจน์, 2541)

ตารางที่ 3 : ค่าความเที่ยงของมาตรวัดความเป็นชายและมาตรวัดความเป็นหญิง

มาตรวัด	จำนวนข้อ	aa	ab
ความเป็นชาย	12	0.88	0.87
ความเป็นหญิง	12	0.84	0.92

a = ข้อมูลจากกลุ่มทดสอบเครื่องมือ (N=40)

b = ข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ศึกษาจริง (N=600)

วิธีการคิดคะแนนและการแปลผล

การคิดคะแนนและการแปลผลนั้น กรรณิกา เกลิมกุล (2535 อ้างถึงใน ฉันทจิต จริยจรรยาโรจน์, 2541) ได้อาศัยหลักจากแนวคิดที่ว่าลักษณะความเป็นชาย ลักษณะความเป็นหญิง เป็นลักษณะที่อิสระจากกัน โดยใช้เทคนิคการแบ่งกลุ่มจากมัธยฐาน (Median Split Technique) การคิดคะแนน ต้องมีการนำคะแนนของผู้ตอบแต่ละคน ในลักษณะความเป็นชายและความเป็นหญิง แล้วเรียงคะแนนทั้งหมดจากคนที่ได้คะแนนสูงถึงคนที่ได้คะแนนต่ำ จากนั้นใช้เทคนิคการแบ่งกลุ่มโดยหาค่ามัธยฐาน ซึ่งจะแบ่งผู้ตอบออกเป็น 2 กลุ่มเท่าๆกัน ดังนั้นผู้ที่มีคะแนนความเป็นชายสูงกว่าค่ามัธยฐาน และมีคะแนนความเป็นหญิงต่ำกว่าค่ามัธยฐาน หมายถึง ผู้ที่มีลักษณะความเป็นชายสูง (Masculine) ในทำนองเดียวกัน ผู้ที่มีคะแนนความเป็นหญิงสูงกว่าค่ามัธยฐาน และมีคะแนนความเป็นชายต่ำกว่าค่ามัธยฐาน หมายถึง ผู้ที่มีลักษณะความเป็นหญิงสูง (Feminine) ส่วนผู้ที่มีคะแนนทั้งลักษณะความเป็นหญิงสูง และลักษณะความเป็นชายสูงกว่าค่ามัธยฐาน แสดงว่ามีบทบาททางเพศลักษณะแอนโดรจีนี (Androgyny) และผู้ที่มีคะแนนทั้ง 2 ลักษณะต่ำกว่าค่ามัธยฐาน หมายถึงผู้ที่มีบทบาททางเพศลักษณะที่ไม่ชัดเจน (Undifferentiated) ดังแสดงในแผนภูมิดังนี้ (ฉันทจิต จริยจรรยาโรจน์, 2541)

		ลักษณะความเป็นชาย	
		สูงกว่าค่ามัธยฐาน	ต่ำกว่าค่ามัธยฐาน
ลักษณะความ เป็นหญิง	สูงกว่าค่ามัธยฐาน	กลุ่มที่มีลักษณะความ เป็นหญิงและความเป็น ชายสูงทั้งคู่ (Androgyny)	กลุ่มที่มีลักษณะความ เป็นหญิงสูง (Feminine)
	ต่ำกว่าค่ามัธยฐาน	กลุ่มที่มีลักษณะความ เป็นชายสูง (Masculine)	กลุ่มที่มีลักษณะความ เป็นหญิงและความเป็น ชายต่ำทั้งคู่ (Undifferentiated)

แผนภูมิที่ 1 : แสดงการแปลผลคะแนนบทบาททางเพศโดยเทคนิค การแบ่งกลุ่มจากค่ามัธยฐาน (Median Split Technique) (กรรณิกา เกลิมกุล 2535 อ้างถึงใน ฉันทจิต จริยจรรยาโรจน์, 2541)

ส่วนลักษณะความเป็นกลางนั้นจะไม่นำมาคิดคะแนนด้วย แต่ที่มีลักษณะความเป็นกลางไว้ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความน่าเชื่อถือได้มากขึ้น (ฉันทจิต จริยจรรยาโรจน์, 2541)

ตัวอย่างการคิดคะแนนของมาตราวิคยบทบาททางเพศ (ฉันทจิต จริยจรรยาโรจน์, 2541)

ตารางที่ 4: ยกตัวอย่างค่ามัธยฐานของคะแนนบทบาททางเพศที่แสดงลักษณะความเป็นชายและความเป็นหญิง

ค่าสถิติ	สามี		ภรรยา	
	Masculine	Feminine	Masculine	Feminine
มัธยฐาน	57	45	53	60

จากตารางที่ 4 จะแปลผล ได้ดังนี้ (ฉันทจิต จริยจรรยาโรจน์, 2541)

1. ถ้าสามีมีคะแนนความเป็นชายมากกว่า 57 และมีคะแนนความเป็นหญิงมากกว่า 45 แสดงว่ามีบทบาททางเพศแบบแอนโดรจีนี (Androgyny)
2. ถ้าภรรยามีคะแนนความเป็นชายมากกว่า 53 และมีคะแนนความเป็นหญิงมากกว่า 60 แสดงว่ามีบทบาททางเพศแบบแอนโดรจีนี (Androgyny)
3. ถ้าสามีมีคะแนนความเป็นชายมากกว่า 57 และมีคะแนนความเป็นหญิงน้อยกว่า 45 แสดงว่ามีบทบาททางเพศลักษณะความเป็นชาย (Masculine)
4. ถ้าภรรยามีคะแนนความเป็นชายมากกว่า 53 และมีคะแนนความเป็นหญิงน้อยกว่า 60 แสดงว่ามีบทบาททางเพศลักษณะความเป็นชาย (Masculine)
5. ถ้าสามีมีคะแนนความเป็นชายน้อยกว่า 57 และมีคะแนนความเป็นหญิงมากกว่า 45 แสดงว่ามีบทบาททางเพศลักษณะความเป็นหญิง (Feminine)
6. ถ้าภรรยามีคะแนนความเป็นชายน้อยกว่า 53 และมีคะแนนความเป็นหญิงมากกว่า 60 แสดงว่ามีบทบาททางเพศลักษณะความเป็นหญิง (Feminine)
7. ถ้าสามีมีคะแนนความเป็นชายน้อยกว่า 57 และมีคะแนนความเป็นหญิงน้อยกว่า 45 แสดงว่ามีบทบาททางเพศแบบไม่ชัดเจน (Undifferentiated)

8. ถ้ากรรรมามีคะแนนความเป็นชายน้อยกว่า 53 และมีคะแนนความเป็นหญิงน้อยกว่า 60 แสดงว่ามีบทบาททางเพศแบบไม่ชัดเจน (Undifferentiated)

การเก็บรวบรวมข้อมูล

นำมาตรวัดบทบาททางเพศให้กลุ่มตัวอย่างที่เป็นวัยรุ่นหญิงตอนต้นที่กำลังศึกษาอยู่ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นทำจำนวน 202 คน โดยแบ่งเป็นกลุ่มที่มีราคาประกอบอาชีพ 101 คน และกลุ่มที่มารดาไม่ประกอบอาชีพ 101 คน

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. หาค่ามัธยฐาน (Median) ของคะแนนบทบาททางเพศ เพื่อกำหนดเกณฑ์ในการแบ่งกลุ่มตัวอย่างในแต่ละกลุ่มออกเป็น 4 ลักษณะ ได้แก่

- 1.1 วัยรุ่นหญิงตอนต้นที่มีคะแนนความเป็นชายและความเป็นหญิงสูงกว่าค่ามัธยฐานทั้งคู่ (Androgyny)
- 1.2 วัยรุ่นหญิงตอนต้นที่มีคะแนนความเป็นชายสูงกว่าค่ามัธยฐานและมีความเป็นหญิงต่ำกว่าค่ามัธยฐาน (Masculine)
- 1.3 วัยรุ่นหญิงตอนต้นที่มีคะแนนความเป็นชายต่ำกว่าค่ามัธยฐานและมีความเป็นหญิงสูงกว่าค่ามัธยฐาน (Feminine)
- 1.4 วัยรุ่นหญิงตอนต้นที่มีคะแนนความเป็นชายและความเป็นหญิงต่ำกว่าค่ามัธยฐานทั้งคู่ (Undifferentiated)

2. เปรียบเทียบจำนวนคนในแต่ละกลุ่มบทบาททางเพศโดยหาความแตกต่างของสัดส่วนด้วยไคว์สแควร์ (Chi-Square Test)

บทที่ 3

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลเกี่ยวกับกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกวัยรุ่นหญิงตอนต้นที่กำลังศึกษาอยู่ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 202 คน โดยประกอบด้วยกลุ่มที่มารดาประกอบอาชีพ 101 คน และกลุ่มที่มารดาไม่ประกอบอาชีพ 101 คน ที่กำลังศึกษาอยู่ในโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดกรุงเทพมหานคร ผลการวิเคราะห์เกี่ยวกับกลุ่มตัวอย่าง ดังตารางที่ 1 ต่อไปนี้

ตารางที่ 1 : ค่ามัธยฐานของคะแนนบทบาททางเพศที่แสดงลักษณะความเป็นชาย และความเป็นหญิง

ค่าสถิติ	วัยรุ่นหญิงตอนต้น	
	Masculine	Feminine
มัธยฐาน	49.5	49.0

จากตารางที่ 1 พบว่าค่ามัธยฐานของคะแนนบทบาททางเพศที่แสดงลักษณะความเป็นชายและความเป็นหญิงของกลุ่มตัวอย่างที่เป็นวัยรุ่นหญิงตอนต้นมีค่าเท่ากับ 49.5 และ 49.0 ตามลำดับ

จากนั้นผู้วิจัยนำจำนวนกลุ่มตัวอย่างวัยรุ่นหญิงตอนต้นแบ่งกลุ่มตามสถานะการทำงานของมารดาประกอบด้วยกลุ่มที่มารดาประกอบอาชีพ 101 คน และกลุ่มที่มารดาไม่ประกอบอาชีพ 101 คน ตามบทบาททางเพศทั้ง 4 แบบ มาทดสอบสัดส่วนด้วยไคสแควร์ (Chi-square Test) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 : การเปรียบเทียบจำนวนกลุ่มตัวอย่างวัยรุ่นหญิงตอนต้นแบ่งกลุ่มตามสถานะการทำงานของมารดาประกอบด้วยกลุ่มที่มารดาประกอบอาชีพ 101 คน และกลุ่มที่มารดาไม่ประกอบอาชีพ 101 คน ตามบทบาททางเพศทั้ง 4 แบบ

บทบาททางเพศ	สถานะการทำงานของมารดา		Chi-Square
	ไม่ประกอบอาชีพ (แม่บ้าน)	ประกอบอาชีพ	
1. Masculine	19	18	1.798
2. Feminine	23	16	
3. Androgyny	33	37	
4. Undifferentiated	26	30	
รวม	101	101	

ผลการวิเคราะห์จากตารางที่ 2 พบว่าจำนวนกลุ่มตัวอย่างวัยรุ่นหญิงตอนต้นแบ่งกลุ่มตามสถานะการทำงานของมารดาประกอบด้วยกลุ่มที่มารดาประกอบอาชีพ 101 คน และกลุ่มที่มารดาไม่ประกอบอาชีพ 101 ตามบทบาททางเพศทั้ง 4 แบบ ค่า Chi-Square มีค่าเท่ากับ 1.798 ซึ่งน้อยกว่าค่าในตารางที่ $df = 3$ มีค่าเท่ากับ 7.82 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างสถานะการทำงานของมารดากับบทบาททางเพศไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

จากนั้นผู้วิจัยนำจำนวนกลุ่มตัวอย่างวัยรุ่นหญิงตอนต้นซึ่งเป็นกลุ่มที่มารดาไม่ประกอบอาชีพ 101 คนตามบทบาททางเพศทั้ง 4 แบบ มาทดสอบสัดส่วนด้วยไคสแควร์ (Chi-square Test) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลแสดงในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 : การเปรียบเทียบจำนวนกลุ่มตัวอย่างวัยรุ่นหญิงคอนตันซึ่งเป็นกลุ่มที่มารดาไม่ประกอบอาชีพ 101 คนตามบทบาททางเพศทั้ง 4 แบบ

บทบาททางเพศ	จำนวน	Chi-Square
1. Masculine	19	4.149
2. Feminine	23	
3. Androgyny	33	
4. Undifferentied	26	
รวม	101	

ผลการวิเคราะห์จากตารางที่ 3 พบว่าจำนวนกลุ่มตัวอย่างวัยรุ่นหญิงคอนตันซึ่งเป็นกลุ่มที่มารดาไม่ประกอบอาชีพ 101 คนตามบทบาททางเพศทั้ง 4 แบบ ค่า Chi-Square มีค่าเท่ากับ 4.149 ซึ่งน้อยกว่าค่า $df = 3$ มีค่าเท่ากับ 7.82 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการที่มารดาไม่ประกอบอาชีพกับบทบาททางเพศไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

จากนั้นผู้วิจัยนำจำนวนกลุ่มตัวอย่างวัยรุ่นหญิงคอนตันซึ่งเป็นกลุ่มที่มารดาประกอบอาชีพ 101 คนตามบทบาททางเพศทั้ง 4 แบบ มาทดสอบสัดส่วนด้วยไคสแควร์ (Chi-square Test) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลแสดงในตารางที่ 4

ตารางที่ 4 : การเปรียบเทียบจำนวนกลุ่มตัวอย่างวัยรุ่นหญิงตอนต้นซึ่งเป็นกลุ่มที่มารดาประกอบอาชีพ 101 คนตามบทบาททางเพศทั้ง 4 แบบ

บทบาททางเพศ	จำนวน	Chi-Square
1. Masculine	18	11.832*
2. Feminine	16	
3. Androgyny	37	
4. Undifferentiated	30	
รวม	101	

* $P < .05$

ผลการวิเคราะห์จากตารางที่ 5 พบว่าจำนวนกลุ่มตัวอย่างวัยรุ่นหญิงตอนต้นซึ่งเป็นกลุ่มที่มารดาประกอบอาชีพ 101 คนตามบทบาททางเพศทั้ง 4 แบบ ค่า Chi-Square มีค่าเท่ากับ 11.832 ซึ่งมากกว่าค่า $df = 3$ มีค่าเท่ากับ 7.82 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการที่มารดาประกอบอาชีพกับบทบาททางเพศมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากนั้นผู้วิจัยนำจำนวนในแต่ละกลุ่มบทบาททางเพศทั้ง 4 แบบของกลุ่มตัวอย่างวัยรุ่นหญิงตอนต้นซึ่งเป็นกลุ่มที่มารดาประกอบอาชีพ 101 คน มาเปรียบเทียบเป็นคู่ๆ โดยทดสอบสัดส่วนด้วยไคสแควร์ (Chi-square Test) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลแสดงในตารางที่ 5

ตารางที่ 5 : การเปรียบเทียบจำนวนในแต่ละกลุ่มบทบาททางเพศทั้ง 4 แบบ โดยเปรียบเทียบเป็นคู่ๆของกลุ่มตัวอย่างวัยรุ่นหญิงตอนต้นซึ่งเป็นกลุ่มที่มารดาประกอบอาชีพ 101 คน

บทบาททางเพศ	Chi-Square
1. Masculine (n=18) กับ Feminine (n=16)	5.525*
2. Masculine (n=18) กับ Androgyny (n=37)	7.517*
3. Masculine (n=18) กับ Undifferentiated (n=30)	2.979
4. Feminine (n=16) กับ Androgyny (n=37)	8.829*
5. Feminine (n=16) กับ Undifferentiated (n=30)	4.292*
6. Androgyny (n=37) กับ Undifferentiated (n=30)	6.284*

* P < .05

ผลการวิเคราะห์จากตารางที่ 5 พบว่า จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่เป็น Masculine เปรียบเทียบกับจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่เป็น Feminine ค่า Chi-Square มีค่าเท่ากับ 5.525 ซึ่งมากกว่าค่า $df = 1$ มีค่าเท่ากับ 3.84 แสดงว่าจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่เป็น Masculine มากกว่า จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่เป็น Feminine อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่เป็น Masculine เปรียบเทียบกับจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่เป็น Androgyny ค่า Chi-Square มีค่าเท่ากับ 7.517 ซึ่งมากกว่าค่า $df = 1$ มีค่าเท่ากับ 3.84 แสดงว่าจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่เป็น Masculine น้อยกว่า จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่เป็น Androgyny อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่เป็น Feminine เปรียบเทียบกับจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่เป็น Androgyny ค่า Chi-Square มีค่าเท่ากับ 8.829 ซึ่งมากกว่าค่า $df = 1$ มีค่าเท่ากับ 3.84 แสดงว่าจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่เป็น Feminine น้อยกว่า จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่เป็น Androgyny อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่เป็น Feminine เปรียบเทียบกับจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่เป็น Undifferentiated ค่า Chi-Square มีค่าเท่ากับ 4.292 ซึ่งมากกว่าค่า $df = 1$ มีค่าเท่ากับ 3.84 แสดงว่าจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่เป็น Feminine น้อยกว่า จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่เป็น Undifferentiated คู่อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่เป็น Androgyny

เปรียบเทียบกับจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่เป็น Undifferentiated ค่า Chi-Square มีค่าเท่ากับ 6.284 ซึ่งมากกว่าค่า $df = 1$ มีค่าเท่ากับ 3.84 แสดงว่าจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่เป็น Androgyny มากกว่า จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่เป็น Undifferentiated อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในขณะที่จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่เป็น Masculine กับจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่เป็น Undifferentiated ไม่แตกต่างกัน

สรุปว่าจำนวนกลุ่มตัวอย่างวัยรุ่นหญิงตอนต้นที่มารดาประกอบอาชีพ ที่เป็น Androgyny มากกว่าจำนวนกลุ่มตัวอย่างวัยรุ่นหญิงตอนต้นที่มารดาประกอบอาชีพ ที่เป็น Masculine, Feminine และ Undifferentiated แสดงให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างวัยรุ่นหญิงตอนต้นที่มารดาประกอบอาชีพส่วนใหญ่มีบทบาททางเพศเป็น Androgyny

บทที่ 4

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อเปรียบเทียบบทบาททางเพศของวัยรุ่นหญิงคอนตันที่มารดาประกอบอาชีพ และไม่ประกอบอาชีพว่าวัยรุ่นหญิงกลุ่มใดมีบทบาททางเพศที่อิทธิพลมากกว่ากัน

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า วัยรุ่นหญิงคอนตันที่มีแม่ทำงานในบ้าน บทบาททางเพศของแม่ (Feminine) ไม่มีอิทธิพลต่อบทบาททางเพศของลูกสาว นั่นคือ ลูกสาวไม่เลียนแบบบทบาททางเพศของแม่ บทบาททางเพศของลูกสาวมีความหลากหลาย มีทั้งเป็น Masculine, Feminine, Androgyny และ Undifferentiated ซึ่งส่วนมากจะมีแนวโน้มเป็น Androgyny ซึ่งขัดแย้งกับการศึกษาวิจัย Shirley M. Millera (2007) ที่พบว่า บทบาททางเพศของแม่ที่ทำงานในบ้าน (Feminine) ส่งผลต่อบทบาททางเพศของลูกสาว เหตุผลที่เป็นเช่นนี้เพราะ อิทธิพลจากสื่อต่างๆที่แสดงให้เห็นถึงความเป็นหญิงแกร่ง คือ ผู้หญิงที่มีความเป็นชายสูง (Masculine) เข้ามาด้วย นอกจากนี้ยังมีอิทธิพลจากโรงเรียนที่สอนให้ผู้หญิงมีความสามารถแข่งขันกับผู้ชายได้ มีการศึกษาสูงทัดเทียมผู้ชาย และอิทธิพลจากค่านิยมที่เป็นคนที่มีชื่อเสียงในสังคมที่เป็นผู้หญิงเก่ง มีชื่อเสียงในสังคม วัยรุ่นหญิงคอนตันจึงได้เห็นค่านิยมเหล่านี้ จึงเลียนแบบบทบาททางเพศจากสิ่งเหล่านี้แทนแม่ของคน

ส่วนวัยรุ่นหญิงคอนตันที่มีแม่ทำงานนอกบ้าน บทบาททางเพศของแม่ (Androgyny) มีอิทธิพลต่อบทบาททางเพศของลูกสาว นั่นคือ ลูกสาวเลียนแบบบทบาททางเพศของแม่ นั่นคือลูกสาวมีบทบาททางเพศเป็น Androgyny ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาวิจัย Shirley M. Millera (2007) ที่พบว่าบทบาททางเพศของแม่ที่ทำงานนอกบ้าน (Androgyny) ส่งผลต่อบทบาททางเพศของลูกสาว นอกจากอิทธิพลของแม่แล้ว ยังมีอิทธิพลของสื่อต่างๆ อิทธิพลจากโรงเรียน และอิทธิพลจากผู้หญิงที่มีชื่อเสียงในสังคม ที่แสดงให้เห็นถึงผู้หญิงที่มีความเป็น Androgyny คือ มีลักษณะความเป็นหญิงและความเป็นชายสูงในคนเดียวกัน วัยรุ่นหญิงคอนตันจึงเลียนแบบบทบาททางเพศจากแม่ และสิ่งเหล่านี้

ดังนั้นกลุ่มวัยรุ่นหญิงคอนตันที่มีแม่ทำงานในบ้าน และกลุ่มวัยรุ่นหญิงคอนตันที่มีแม่ทำงานนอกบ้านมีบทบาททางเพศที่อิทธิพล (Androgyny) ทั้ง 2 กลุ่ม แสดงว่า สถานะการทำงาน ของแม่ นั่นคือ การทำงานในและนอกบ้าน ไม่มีความสัมพันธ์กับบทบาททางเพศของลูกสาว เหตุผลเนื่องจากค่านิยมในสังคม ในสมัยก่อน กำหนดบทบาทของผู้ชายว่า ต้องเป็นผู้นำ กู้หาอาหารในครอบครัวเป็นของสามีฝ่ายเดียว การทำงานหาเงินเลี้ยงครอบครัวเป็นหน้าที่ของฝ่ายชาย ในขณะที่ผู้หญิงเป็นผู้ตาม ดังคำพังเพยที่ว่า “ชายเป็นช้างเท้าหน้า หญิงเป็นช้างเท้าหลัง” ฝ่ายหญิง

จะมีบทบาทหน้าที่เป็นแม่บ้าน ไม่มีอำนาจในครอบครัว ไม่มีหน้าที่ในการหาเงินเลี้ยงดูครอบครัว แต่ในปัจจุบันค่านิยมของสังคมได้เปลี่ยนไป ผู้หญิงมีบทบาทเป็นผู้นำมากขึ้น ผู้หญิงมีหน้าที่หาเงินเลี้ยงดูครอบครัวไม่ใช่เพียงแต่ฝ่ายชายฝ่ายเดียว อำนาจในครอบครัวจึงเป็นของฝ่ายหญิงด้วย ค่านิยมในสังคมได้ส่งผลกระทบต่อครอบครัวของผู้หญิงที่พ่อแม่ที่มีคอบุตรของคน พ่อแม่ในปัจจุบันสอนให้ลูกสาวมีบทบาทความเป็นชาย (Masculine) เข้ามาด้วย นอกจากบทบาทความเป็นหญิง (Feminine) ที่ลูกสาวมีอยู่ นั่นคือ พ่อแม่ส่งเสริมให้ลูกสาวมีการศึกษาทัดเทียมผู้ชาย มีการแข่งขันกับผู้ชาย สอนให้มีความเป็นผู้นำ ส่งเสริมให้ลูกสาวทำงานหารายได้มาเลี้ยงตนเองและครอบครัว และการส่งเสริมให้ลูกสาวทำงานอาใจไม่ใช่เพราะเหตุผลทางเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียว แต่เป็นเพราะศักดิ์ศรีและความมีเกียรติที่ได้รับจากการทำงานนั่นเอง นอกจากนี้อิทธิพลของสื่อต่างๆยังส่งผลกระทบต่อบทบาททางเพศของวัยรุ่นหญิงคอนคั้น เพราะสื่อแสดงให้เห็นถึงภาพลักษณ์ของผู้หญิงที่มีความเป็นชาย (Masculine) สูงเข้ามาด้วย อิทธิพลของโรงเรียนก็ส่งผล เนื่องจากโรงเรียนมีการส่งเสริมให้ผู้หญิงมีการศึกษาทัดเทียมผู้ชาย และแข่งขันกับผู้ชายได้ และยังมีอิทธิพลของค่านิยมที่เป็นผู้หญิงเก่งในสังคม วัยรุ่นหญิงคอนคั้นรับอิทธิพลจากสิ่งเหล่านี้ จึงเลียนแบบบทบาททางเพศจากสิ่งเหล่านี้ กลุ่มวัยรุ่นหญิงคอนคั้นที่มีแม่ทำงานในบ้านและนอกบ้านจึงมีบทบาททางเพศเป็น Androgyny ทั้ง 2 กลุ่ม

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ**วัตถุประสงค์ในการวิจัย**

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบบทบาททางเพศของวัยรุ่นหญิงคอนตันที่มารดาประกอบอาชีพ และไม่ประกอบอาชีพว่าวัยรุ่นหญิงกลุ่มใดมีบทบาททางเพศที่อีคหุ่่น (Androgyny) มากกว่ากัน

วิธีดำเนินการวิจัย**กลุ่มตัวอย่าง**

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นวัยรุ่นหญิงคอนตันที่กำลังศึกษาอยู่ระดับมัธยมศึกษา คอนตัน จำนวน 202 คน โดยประกอบด้วยกลุ่มที่มารดาประกอบอาชีพ 101 คน และกลุ่มที่มารดาไม่ประกอบอาชีพ 101 คน ที่กำลังศึกษาอยู่ในโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดกรุงเทพมหานคร เลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจงเพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่างตามลักษณะที่ต้องการ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. มาตรฐานวัดบทบาททางเพศ เป็นมาตรฐานที่สร้างขึ้น โดย กรรณิกา เฉลิมกุล(2530 อ้างถึงใน ฉันทจิต จริชชญูโรจน์, 2541) ได้นำแบบสอบถามที่สร้างจากคำคุณศัพท์ทั้ง 97 ลักษณะของ นิคชกุล อรรถนุพรรณ มาปรับปรุงตามแนวทางของ Bem (1974) (ฉันทจิต จริชชญูโรจน์, 2541) มาใช้ในการวิจัยครั้งนี้

การเก็บรวบรวมข้อมูล

นำมาตรฐานวัดบทบาททางเพศให้กลุ่มตัวอย่างที่เป็นวัยรุ่นหญิงคอนตันที่กำลังศึกษาอยู่ระดับมัธยมศึกษาคอนตันทำจำนวน 202 คน โดยแบ่งเป็นกลุ่มที่มารดาประกอบอาชีพ 101 คน และกลุ่มที่มารดาไม่ประกอบอาชีพ 101 คน

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. หาค่ามัธยฐาน (Median) ของคะแนนบทบาททางเพศ เพื่อกำหนดเกณฑ์ในการแบ่งกลุ่มตัวอย่างในแต่ละกลุ่มออกเป็น 4 ลักษณะ ได้แก่

- 1.1 วัยรุ่นหญิงตอนต้นที่มีคะแนนความเป็นชายและความเป็นหญิงสูงกว่าค่ามัธยฐานทั้งคู่ (Androgyny)
- 1.2 วัยรุ่นหญิงตอนต้นที่มีคะแนนความเป็นชายสูงกว่าค่ามัธยฐานและมีความเป็นหญิงต่ำกว่าค่ามัธยฐาน (Masculine)
- 1.3 วัยรุ่นหญิงตอนต้นที่มีคะแนนความเป็นชายต่ำกว่าค่ามัธยฐานและมีความเป็นหญิงสูงกว่าค่ามัธยฐาน (Feminine)
- 1.4 วัยรุ่นหญิงตอนต้นที่มีคะแนนความเป็นชายและความเป็นหญิงต่ำกว่าค่ามัธยฐานทั้งคู่ (Undifferentiated)

2. เปรียบเทียบจำนวนคนในแต่ละกลุ่มบทบาททางเพศโดยหาความแตกต่างของสัดส่วนด้วยไคว์สแควร์ (Chi-Square Test)

ผลการวิจัย

จากการทำวิจัยเรื่องผลของการประกอบอาชีพของมารดาต่อการรับรู้บทบาททางเพศของวัยรุ่นหญิงตอนต้นพบว่า กลุ่มวัยรุ่นหญิงตอนต้นที่มีแม่ทำงานในบ้าน และกลุ่มวัยรุ่นหญิงตอนต้นที่มีแม่ทำงานนอกร้านมีบทบาททางเพศที่เอนเอียง (Androgyny) ทั้ง 2 กลุ่ม

ผลการวิจัยพบว่า การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างสถานะการทำงานของมารดากับบทบาททางเพศไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ และการวิเคราะห์ความสัมพันธ์แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือกลุ่มที่มารดาไม่ประกอบอาชีพ และกลุ่มที่มารดาประกอบอาชีพ ผลการวิเคราะห์ ดังนี้

การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการที่มารดาไม่ประกอบอาชีพกับบทบาททางเพศไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการที่มารดาประกอบอาชีพกับบทบาททางเพศมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จำนวนกลุ่มตัวอย่างวัยรุ่นหญิงตอนต้นที่มารดาประกอบอาชีพที่เป็น Androgyny มากกว่าจำนวนกลุ่มตัวอย่างวัยรุ่นหญิงตอนต้นที่มารดาประกอบอาชีพที่เป็น Masculine, Feminine และ Undifferentiated อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในขณะที่จำนวนกลุ่มตัวอย่างวัยรุ่นหญิงตอนต้นที่มารดาประกอบอาชีพที่เป็น Masculine, Feminine และ Undifferentiated ไม่แตกต่างกัน

ข้อเสนอแนะ

1. ควรศึกษาในกลุ่มตัวอย่างที่เป็นวัยรุ่นชายคอนตันคิ้ว เพื่อดูว่าผลการศึกษามีอนกลุ่มตัวอย่างวัยรุ่นหญิงคอนตันหรือไม่
2. ควรศึกษาในกลุ่มตัวอย่างที่กว้างขึ้น โดยให้กลุ่มตัวอย่างมีความหลากหลาย และใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างเพื่อให้เป็นตัวแทนที่ดีของประชากร ซึ่งอาจได้ผลการวิจัยที่หลากหลายกว่านี้

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- ประไพพรรณ ภูมิวุฒิสาร. (2549). *จิตวิทยาวัยรุ่น*. เอกสารคำสอน คณะจิตวิทยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กฤษา พิณชูตั้งนการ. (2550). *พัฒนาการทางสังคมในเด็กและวัยรุ่น*. เอกสารคำสอน คณะจิตวิทยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศุภา ชันไพศาลศิลป์. (2543). *การเปรียบเทียบของเล่นของเด็กชายอายุ 5 ปี ที่มีพ่อแม่บทบาททางเพศต่างกัน*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาพัฒนาการ คณะจิตวิทยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ฉันทจิต จริจรุญโรจน์. (2541). *การเปรียบเทียบความพึงพอใจในชีวิตสมรสของคู่สมรสที่มีการจับคู่ของบทบาททางเพศต่างกัน*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาพัฒนาการ คณะจิตวิทยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ภาษาอังกฤษ

- Erikson, E. H. (1963). *Childhood and society*. New York: Norton.
- Shirley M. Millera. (2007). *Effect of maternal employment on sex role perception, interests and self-esteem in kindergarten girls*. *Journal of Developmental Psychology*, 11(3), 405-406.

ကဏ္ဍ

ภาคผนวก ก.

รายละเอียดของกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นวัยรุ่นหญิงคอนตันที่กำลังศึกษาอยู่ระดับมัธยมศึกษา
คอนตัน อายุ 13-15 ปี จำนวน 202 คน โดยประกอบด้วยกลุ่มที่มารดาประกอบอาชีพ 101 คน และกลุ่ม
ที่มารดาไม่ประกอบอาชีพ 101 คน ที่กำลังศึกษาอยู่ในโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดกรุงเทพมหานคร
โดยผู้วิจัยเฉพาะเจาะจงเลือกกลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนมัธยมศึกษาคอนตันที่ โรงเรียนศึกษานารี จังหวัด
กรุงเทพมหานคร

ตารางที่ 6 : จำนวนกลุ่มตัวอย่างวัยรุ่นหญิงคอนตันจำแนกตามสถานะการทำงานของมารดา

อายุ (ปี)	กลุ่มที่มารดาประกอบอาชีพ จำนวน (คน)	กลุ่มที่มารดาไม่ประกอบอาชีพ จำนวน (คน)	รวม จำนวน (คน)
13-15	101	101	202

ภาคผนวก ข.
สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. มัชฌิม (Median) กรณีข้อมูล ไม่มีการแจกแจงความถี่

สูตรที่ใช้   ตำแหน่งของมัชฌิม = $\frac{(n/2)th + (n/2 + 1)th}{2}$ เมื่อจำนวนข้อมูลเป็นเลขคู่

เมื่อ n = จำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด

2. การทดสอบความแตกต่างของสัดส่วนด้วยไคสแควร์ (Chi-square test)

สูตรที่ใช้ $X^2 = \sum \frac{(O-E)^2}{E}$

เมื่อ O = ค่าหรือความถี่ที่ได้จากการสังเกตหรือที่เกิดขึ้นจริง

E = ค่าหรือความถี่ที่คาดหวัง

$df = (c-1)(r-1)$

โดยที่ c = จำนวน column

r = จำนวน row

ภาคผนวก ค.

แบบสอบถามที่ใช้ในการวิจัย

แบบสอบถามนี้จัดทำขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสอบถามเกี่ยวกับลักษณะบุคลิกภาพ ข้อมูลที่ได้จะนำไปใช้ในการทำโครงการทางจิตวิทยาประกอบการศึกษาระดับปริญญาตรี คณะจิตวิทยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ผู้วิจัยใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่าน ในการตอบแบบสอบถามด้วยความ ตั้งใจตามความคิดเห็นของท่านอย่างแท้จริง คำตอบของท่านจะเป็นความลับและไม่มีการตัดสินว่า ถูก หรือผิด ดีหรือไม่ดี คำตอบที่ดีที่สุดคือคำตอบที่ตรงความเป็นจริงสำหรับตัวท่านมากที่สุด

คำชี้แจง : แบบสอบถามชุดนี้แบ่งออกเป็น 2 ตอน

ตอนที่ 1 : คำถามเกี่ยวกับข้อมูลส่วนตัว จำนวน 4 ข้อ

ตอนที่ 2 : คำถามเกี่ยวกับลักษณะบุคลิกภาพ จำนวน 36 ข้อ

ขอความกรุณาตอบแบบสอบถามให้ครบทุกข้อ

ขอขอบคุณในความร่วมมือ

นางสาวอังคณา เอื้อตระกูลพาณิชย์

ตอนที่ 1 :

สำหรับผู้วิจัย

1. เพศของท่าน ชาย หญิง

1-3

4

2. อายุของท่านในปัจจุบัน.....ปี

5-6

3. สถานะทำงานของมารดา ประกอบอาชีพ
 ไม่ประกอบอาชีพ (แม่บ้าน)

7

8

4. รายได้ของมารดาต่อเดือน

9

10,000 บาทหรือต่ำกว่า

10,001 – 15,000 บาท

15,001 – 20,000 บาท

20,001 – 25,000 บาท

25,001 – 30,000 บาท

30,001 บาทขึ้นไป

ตอนที่ 2 :- แบบสอบถามเกี่ยวกับบุคลิกภาพ

คำชี้แจง ขอให้ท่านพิจารณาว่าลักษณะต่างๆ ในแบบสอบถามต่อไปนี้ เป็นจริงสำหรับตัวท่านมากน้อยเพียงใดแล้วใส่เครื่องหมาย ✓ ลงบนตัวเลขที่ท่านคิดว่าเป็นจริงสำหรับตัวท่านมากที่สุด

ตัวอย่าง ท่านคิดว่าลักษณะต่อไปนี้ เป็นจริงสำหรับตัวท่านมากน้อยเพียงใด

ลักษณะ	น้อยที่สุด	น้อย	ค่อนข้างน้อย	ปานกลาง	ค่อนข้างมาก	มาก	มากที่สุด
เข้มแข็ง	1	2	3	4	5	6	7
ร่าเริง	1	2	3	4	5	6	7

ขอให้ท่านพิจารณาทีละลักษณะ เช่น

ถ้าท่านพิจารณาว่า ท่านมีลักษณะ “เข้มแข็ง” มาก ขอให้ท่านใส่เครื่องหมาย ✓ ลงในช่องหมายเลข 6 บนบรรทัดเดียวกับลักษณะเข้มแข็ง

และถ้าท่านพิจารณาว่า ท่านมีลักษณะ “ร่าเริง” น้อย ขอให้ท่านใส่เครื่องหมาย ✓ ลงในช่องหมายเลข 2 บนบรรทัดเดียวกับลักษณะร่าเริง ดังนี้

ลักษณะ	น้อยที่สุด	น้อย	ค่อนข้างน้อย	ปานกลาง	ค่อนข้างมาก	มาก	มากที่สุด
เข้มแข็ง	1	2	3	4	5	✓	7
ร่าเริง	1	✓	3	4	5	6	7

กรุณาใส่เครื่องหมาย ✓ ลงบนตัวเลขที่ท่านคิดว่าเป็นจริงสำหรับตัวท่าน มากที่สุด

ลักษณะ	น้อย ที่สุด	น้อย	ค่อนข้าง น้อย	ปาน กลาง	ค่อนข้าง มาก	มาก	มาก ที่สุด	สำหรับ ผู้วิจัย
1. พึ่งตนเอง	1	2	3	4	5	6	7	☐ 10
2. ยึดง่าย	1	2	3	4	5	6	7	☐ 11
3. มีอารมณ์ขัน	1	2	3	4	5	6	7	☐ 12
4. เข้มแข็ง	1	2	3	4	5	6	7	☐ 13
5. เมตตากรุณา	1	2	3	4	5	6	7	☐ 14
6. ก้าวร้าว	1	2	3	4	5	6	7	☐ 15
7. ควบคุมสติได้ในยามคับขัน	1	2	3	4	5	6	7	☐ 16
8. อ่อนโยน	1	2	3	4	5	6	7	☐ 17
9. ชอบช่วยเหลือผู้อื่น	1	2	3	4	5	6	7	☐ 18
10. มีอารมณ์หนักแน่นมั่นคง	1	2	3	4	5	6	7	☐ 19
11. น่ารัก	1	2	3	4	5	6	7	☐ 20
12. ตัดสินใจง่าย	1	2	3	4	5	6	7	☐ 21
13. เป็นผู้นำ	1	2	3	4	5	6	7	☐ 22
14. ร่าเริง	1	2	3	4	5	6	7	☐ 23
15. ขยันหมั่นเพียร	1	2	3	4	5	6	7	☐ 24

ลักษณะ	น้อย ที่สุด	น้อย	ค่อนข้าง น้อย	ปาน กลาง	ค่อนข้าง มาก	มาก	มาก ที่สุด	สำหรับ ผู้วิจัย
16. ไม้ท้อแห้งง่าย	1	2	3	4	5	6	7	☐ 25
17. นุ่มนวล	1	2	3	4	5	6	7	☐ 26
18. เชื้อรื้อหรือเครื่องรางของขลัง	1	2	3	4	5	6	7	☐ 27
19. กล้าหาญ	1	2	3	4	5	6	7	☐ 28
20. พุดจาไฟเราะอ่อนหวาน	1	2	3	4	5	6	7	☐ 29
21. รู้จักกาลเทศะ	1	2	3	4	5	6	7	☐ 30
22. กล้าพูดกล้าแสดงออก	1	2	3	4	5	6	7	☐ 31
23. ละเอียดอ่อน	1	2	3	4	5	6	7	☐ 32
24. รู้จักฉวยโอกาส	1	2	3	4	5	6	7	☐ 33
25. ชอบเกี่ยวกับกีฬา	1	2	3	4	5	6	7	☐ 34
26. มีเสน่ห์	1	2	3	4	5	6	7	☐ 35
27. เข้าใจผู้อื่น	1	2	3	4	5	6	7	☐ 36
28. ชอบการแข่งขัน	1	2	3	4	5	6	7	☐ 37
29. เรียบร้อย	1	2	3	4	5	6	7	☐ 38
30. ประกาศหรืออวดใน ความสามารถของตน	1	2	3	4	5	6	7	☐ 39

ลักษณะ	น้อย ที่สุด	น้อย	ค่อนข้าง น้อย	ปาน กลาง	ค่อนข้าง มาก	มาก	มาก ที่สุด	สำหรับ ผู้วิจัย
31. เปิดเผย	1	2	3	4	5	6	7	☐ 40
32. ชอบปลอมใจผู้อื่น	1	2	3	4	5	6	7	☐ 41
33. เอาใจใส่ในความเป็นอยู่ ของผู้อื่น	1	2	3	4	5	6	7	☐ 42
34. กล้าได้ กล้าเสีย กล้าเสี่ยง	1	2	3	4	5	6	7	☐ 43
35. ช่างปรนนิบัติ	1	2	3	4	5	6	7	☐ 44
36.เคร่งศาสนา	1	2	3	4	5	6	7	☐ 45

ประวัติผู้เขียน

นางสาวอังคณา เอื้อตระกูลพานิช เกิดเมื่อวันที่ 1 มีนาคม 2528 ที่จังหวัดกรุงเทพมหานคร
กำลังศึกษาอยู่ระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 4 คณะจิตวิทยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อปีการศึกษา 2551